

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

---

1890.            Andra Kammaren.            N:o 13.

---

Lördagen den 8 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. frih. *F. von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i villkoren för öfverlåtelse till Göteborgs stad af eganderätten till kronans andel i förra ost-indiska kompaniets fastighet i nämnda stad.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *A. Hedin* låtit anmäla, det han vore af opasslighet förhindrad att deltaga i dagens sammanträde.

§ 4.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Herr konsul Axel Swartling lider af *nervös hufvudvärk* jemte *halspatin* och måste tills vidare hålla sig på sina rum, hvilket intygas:

Stockholm den 7 mars 1890.

*E. G. Johnson.*

Med. dr.

## § 5.

Herr talmannen tillkännagaf, att, enligt hvad vid talmanskonferens i sådant afseende öfverenskommits, gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller derförinnan kunde varda af båda kamrarne godkända, komme att ega rum i plenum lördagen den 22 innevarande mars.

## § 6.

Efter föredragning af de på kamrarnes bord hvilande motioner hänvisades:

herrar *Emil Olssons* och *N. Pehrssons* motion, n:o 214, till stats utskottet; och

herr *P. Lundéns* motion, n:o 215, till särskilda utskottet.

## § 7.

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets memorial n:o 24, i anledning af Första Kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 20 öfver väckt motion om tillägg till § 23 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

## § 8.

Föredrogs men blefvo å nyo bordlagda:

lagutskottets utlåtande n:o 25; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 12, 13 och 14.

## § 9.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.* Till kammarens afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen:

Vid innevarande riksdag hade följande motioner, som berörde ifrågasvarande ämne, blifvit väckta, nemligen, inom Första Kammarén, n:o 11 af herr *P. M. Söderberg* och n:o 45, af herr *O. Alin* samt, inom Andra Kammarén, n:o 19 af herr *Ollas A. Ericsson*, n:o 54 af herr *Nils Petersson* i Runtorp, n:o 81 af herr *E. Westin*, med hvilken herrar *Nils Hansson* och *A. Göransson* förenat sig, n:o 91 af herr friherre *C. Carlsson Bonde*, n:o 94 af herr *K. E. Holmgren*, n:o 99 af herr *H. Andersson* i Nöbbelöf, n:o 152 af herr *P. Larsson* i Fole och n:o 202 af herr *Elowson*.

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde med anledning häraf utskottet:

att Riksdagen måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till förändrad lydelse af

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

### Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

#### § 6.

Första Kammarens ledamöter skola, för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, väljer, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af trettiotusen. Går ej folkmängden upp till trettiotusen, väljes dock en riksdagsman.

1. Första Kammaren skall bestå af etthundrafemtio ledamöter, hvilka för en tid af nio år utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Derest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmes hvart tionde år af Konungen; och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, må, så länge då gällande ordning för valen lärer till efterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

### § 13.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio-tusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, indelad i två valkretsar, som välja hvar-dera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets

1. Andra Kammaren skall bestå af tvåhundra-tjugufem ledamöter, deraf etthundra-femtio för landet och sjuttiofem för städerna. Dessa ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sjuttiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sjuttiofemtedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske

(Nuvarande lydelse):  
 innehålla en folkmängd af minst sex tusen och högst tolf tusen.

(Föreslagen lydelse):  
 kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

4. Indelningen af omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping, som erhåller stadsprivilegier räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder faststald.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

af herr *O. Alin*, hvilken, jemte det han hemstälde att § 6 riksdagsordningen måtte bibehållas oförändrad, föreslagit, att Riksdagen måtte förklara hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen:

1. Lika med nuvarande lydelse.
2. Lika med nuvarande lydelse.
3. I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses följande antal riksdagsmän, nemligen: en riksdagsman för en folkmängd af tiotusen; derutöfver en för hvarje fullt tal af tiotusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen, men ej sextiotusen; derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger sextiotusen, men ej etthundrafemtiotusen; derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger etthundrafemtiotusen, men ej tvåhundrafemtiotusen; derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugufemtusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tvåhundrafemtiotusen, men ej trehundrafemtiotusen; derutöfver en för hvarje fullt tal af femtiotusen, hvarmed folkmängden öfverstiger trehundrafemtiotusen, men ej femhundra tusen; och derutöfver en för hvarje fullt tal af etthundra tusen, hvarmed folkmängden öfverstiger femhundra tusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman,

Om begränsning af riksdagsmännens antal. och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolfusen; samt

(Forts.)

af herr *G. F. Gilljam*, som hemställt, dels att § 6 riksdagsordningen måtte blifva oförändrad, dels att Riksdagen ville förklara hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af 13 § riksdagsordningen:

1. Lika med nuvarande lydelse.
2. Lika med nuvarande lydelse.
3. Lika med yrkandet i herr Alins reservation.
4. Stad, som vid 1890 års slut hade och derefter fortfarande har en folkmängd af minst tjugutusen, eger dock, på sätt förut varit stadgadt, utse en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen, men ej för större folkmängd, än den vid nämnda års slut hade; och må ej utse ökad antal förr, än dess hela folkmängd, enligt hvad här ofvan för städerna i allmänhet är stadgadt, dertill berättigar.

För att afgifva förslag i fråga om sättet för föredragningen af ifrågakvarande ärende hade ordet begärts af

Herr Rydin, hvilken i sådant afseende anförde: Med afseende å behandlingen af förevarande ärende tillåter jag mig föreslå, att § 13, som handlar om Andra Kammarens sammansättning, föredrages först och derefter § 6.

Herr Ljungman yttrade: Jag anhåller, att man under diskussionen måtte få yttra sig om begge §§ på en gång, ty det är nödigt att egna denna viktiga fråga en så grundlig behandling som möjligt, och detta åter förutsätter att man får diskutera frågan i sin helhet. Sedan må man ju fatta beslut öfver hvar § för sig.

Herr Rydin: Jag anser, det helt naturligt, att man diskuterar frågan i sin helhet, ehuru 13 § torde böra föredragas och afgöras först.

Sedan öfverläggningen om föredragningssättet härmed förklarats slutad, beslöt kammaren, att § 13 skulle först föredragas och derefter § 6; och förklarade herr talmannen något hinder icke möta för den, som sådant önskade, att yttra sig öfver lagförslaget i dess helhet.

Efter uppläsande af § 13, sådan den lydde enligt utskottets förslag, anförde:

Herr Elowson: Konstitutionsutskottet har i det föredragna betänkandet föreslagit ändring i de enligt riksdagsordningen nu gällande

grunder för Riksdagens sammansättning. Utskottets nu föreliggande förslag synes mig gå i en riktning, som strider mot vissa i grundlagen beifntliga, viktiga grundsatser. En grundsats finnes nemligen i grundlagen uttryckt, att nationen är att betrakta såsom en medborgerlig enhet, och mot denna grundsats synes mig utskottets förslag strida, då det vill hafva en fix proportion mellan städernas representanter och landsbygdens. Utskottet synes mig sålunda vilja hafva i grundlagen en bestämmelse fastslagen derom, att svenska nationen icke längre är att betrakta såsom en medborgerlig enhet, utan såsom två väsentligen skilda delar, en del utgörande landsbygdens invånare, en annan städernas. Då nu utskottet ansett sig böra föreslå sådana bestämmelser, som strida mot förut gällande principer i riksdagsordningen, synes det mig som om konsekvensen bort leda utskottet till att föreslå de ytterligare ändringar, som häraf blifva en nödvändig följd. Ty man lär icke kunna förbise, att grundlagen är och bör vara ett organiskt helt. Utskottet anför i sitt betänkande en motivering för den fixerade proportionen, hvori bland annat säges, att enligt densamma å ena sidan en tillräcklig möjlighet finnes för de olika, i städerna koncentrerade intressena att blifva representerade, och å andra sidan den fara skulle vara försvunnen, som låge deri, att städerna, såsom för svagt representerade, ej skulle kunna utöfva tillbörligt inflytande inom representationen.

Men, mine herrar, skall man nu en gång för alla fastslå i grundlagen, att, då nationen utgöres af skilda delar, hvilka uppträda i förhållande till hvarandra inom Andra Kammaren enligt proportionen 2 till 1, det är tillräckligt, att städernas representanter ingå endast i kammaren med  $\frac{1}{3}$  af hela antalet riksdagsmän derinom? De få då icke tillbörligt inflytande inom representationen. Det synes mig som om konstitutionsutskottet i öfverensstämmelse med denna sin grundsats hade bort föreslå vissa andra ändringar i riksdagsordningen och deribland den synnerligen viktiga, att ledamöter i de ständiga utskotten skulle tillsättas genom proportionalitetsval eller också att fixa bestämmelser skulle införas derom, att i nämnda utskott stadsrepresentanterna skulle utgöra en tredjedel af hela antalet utskottsledamöter från Andra Kammaren och att följaktligen ledamöternas antal fastställdes så, att det blefve någon mångfald af talet 3. Så länge man håller på, att nationen är en medborgerlig enhet och att valen ske samfäldt, kunna städernas representanter icke hafva giltiga anspråk att såsom sådana blifva insatta i utskotten, ty det kan ju tänkas, att landsbygdens representanter anses företrädesvis lämplige att sitta der. Men helt annat måste förhållandet blifva, derest det fastslås att representationen i denna kammare skall utgöras af två väsentligt skilda delar. Det är då icke nog med att dessa skilda delar finnas i kammaren; de böra också finnas i utskotten.

Det synes mig också, som om man i samband med denna viktiga förändring i grundlagen hade bort sätta andra. I förbigående vill jag erinra derom, att det finnes i vår valordning åtskilliga oegentligheter, hvilka torde behöfva rättas. Ärven finnes det en stor

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

skara medborgare, hvilka icke hafva politisk rösträtt. Så länge detta förhållande eger rum, kan det icke vara lämpligt att tala om disproportion mellan stad och land. Det synes mig därför vara nödigt att i samband med en skeende utjemning af disproportionen mellan städernas och landsbygdens representantantal utfinna något förslag, hvarigenom de för närvarande icke politiskt röstberättigade medborgarne blifva i tillfälle att utöfva sitt inflytande, när det gäller att välja de män, åt hvilka värden om rikets angelägenheter skall anförtros. Det torde därför vara af vigt, att den föreslagna förändringen sättes i samband med frågan om utsträckning af den politiska rösträtten.

Mot den af utskottet föreslagna proportionen af två representanter för landet mot en för städerna har, säger utskottet, anmärkts, »att det väl kan tänkas, att städernas sammanlagda folkmängd kan komma att öfverstiga  $\frac{1}{3}$  af hela rikets, och att i detta fall ifrågavarande proportion mellan landets och städernas representationsrätt vore uppenbart oriktig.»

Ja, mine herrar, detta *kan* inträffa och det *kommer* utan tvifvel att inträffa, inom en icke synnerligen lång tid. Af de siffror, som finnas i konstitutionsutskottets betänkandē, kan man med lätthet uträkna, när det kommer att inträffa.

Då föreliggande ämne behandlades vid fjolårets riksdag, hade jag tillfälle att framlägga några beräkningar, ur hvilka framgick, att folkmängden i städerna växte i hastighet 7 gånger starkare än folkmängden på landsbygden. Under sådana förhållanden måste det inträffa, att folkmängden i städerna blifver icke endast  $\frac{1}{3}$  af hela rikets utan att den en gång kommer att uppgå till hälften af rikets hela folkmängd.

Utskottet tillbakavisade emellertid denna anmärkning med ett argument, som synes temligen svagt. Utskottet säger att den tidpunkt, då detta kan antagas komma att inträffa, synes så aflägsen, att det ej är nödigt eller lämpligt att nu för detta fall stifta lag. Men, mine herrar, det är ju meningen att fastslå denna grundsats för all framtid, och utskottet har icke dragit i betänkande att föreslå en lagstiftning för ett annat fall, som med all sannolikhet kommer att inträffa långt senare i framtiden än detta, hvarom nu är fråga, eller att städernas folkmängdssiffra skulle uppgå till  $\frac{1}{3}$  af hela rikets, i det fallet nemligen, att domsagorna på landet skulle blifva flera än 150.

För en stad måste det anses vara en synnerligt dyrbar rättighet att kunna sjelfständigt välja en riksdagsman, och städerna äro också mycket angelägna om att få en sådan rättighet sig tillerkänd. Såsom det nu är stäldt, inträder denna rättighet, då staden har en folkmängd uppgående till en viss siffra, oberoende af andra städers folkmängd. Men enligt utskottets förslag kunde, om det blefve lag, en gång i en framtid inträffa att en stad, som en gång haft sjelfständig valrätt, komme att förlora denna rätt, äfven om dess folkmängd tillväxte.

Såsom vi veta, bestämmes enligt utskottets förslag rättigheten att få sjelfständigt välja riksdagsman genom ett normaltal — jag



vill kalla det så — hvilket normaltal man finner genom att dividera städernas hela folkmängd med talet 75. Enligt 1888 års folkmängdsförhållanden skulle normaltalet utgöras af siffran 11,470. Antager man nu att detta normaltal blir om några år, till följd af städernas tillväxt, uppflyttadt till siffran 12,000, som då skulle vara den bestämmande för en stads rätt att välja egen riksdagsman, och att, sedan några år ytterligare förflutit, till följd af folkmängdens ökande i städerna talet 13,000 komme att blifva normaltal, så skulle en viss stad, som vid första regleringen hade rätt att sjelfständigt välja riksdagsman, och som då normaltalet var 12,000 äfvenledes hade denna rätt sig tillerkänd, kunna vid nästa reglering förlora ifrågasvarande rätt, ehuru dess folkmängd visserligen tillväxt men dock icke så mycket, att den nådde talet 13,000, utan stode under det samma, emellan 12,000 och 13,000. Detta är en anmärkning, synes mig, emot förslaget, hvilken har ett bestämdt skäl för sig, och hvilken jag skall be att få bestyrka genom konstitutionsutskottets egna siffror.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*  
(Forts.)

Konstitutionsutskottet lemnar i bilagen litt. G. uppgift å det antal riksdagsmän, som, med tillämpning af bestämmelserna i utskottets förslag, om det hade varit lag, bort på grund af folkmängdsuppgifterna för åren 1865—1886 utses af de städer, hvilka för närvarande hafva rätten att sjelfständigt utse riksdagsmän. Se vi då efter, huru detta skulle hafva gestaltat sig för t. ex. staden Norrköping, så framgår af den nämnda tablan, att denna stad år 1865 skulle haft 3 representanter. Likaså skulle Norrköping haft 3 representanter åren 1868, 1871, 1874 och 1877. Men år 1880 och de följande åren skulle nämnda stad endast haft 2 representanter, oaktadt, som herrarne behagade se af bilagan litt. F. å föregående sida, folkmängden derstädes hela tiden varit i ett beständigt stigande.

I fråga om Gefle, som åren 1871, 1874, 1877 och 1880 varit berättigad att välja två representanter, skulle på samma sätt den inskränkning hafva egt rum, att staden från och med år 1883 endast skulle haft rätt att välja en representant.

Likaså skulle staden Karlskrona åren 1865, 1868, 1871, 1874 och 1877 varit berättigad att välja två representanter, men 1880 och de följande åren endast en.

Utskottet har icke fortsatt sina beräkningar längre än till år 1886. Hade utskottet det gjort, skulle man helt säkert hafva funnit, huru som någon viss stad, måhända mer än en, hvilken vid en föregående reglering egt rätt att på grund af sin folkmängd sjelfständigt välja riksdagsman, skulle vid någon efterföljande reglering förlora denna rätt, d. v. s. den skulle blifva förenad med annan valkrets. Och detta skulle kunna inträffa, ehuru folkmängden uti den ifrågasvarande staden hela tiden vuxit, ehuru icke lika hastigt som i öfriga städer.

Under sista riksdagen, då den fråga som nu föreligger äfven debatterades, hade jag tillfälle att uttala en tanke derom, att representantantalet för de större städerna borde begränsas. Jag uttalade den tanken, att proportionen mellan folkmängden och riksdags-

Om begränsning af riksdagsmännens antal. Denna tanke har blifvit upptagen i den motion, som jag haft äran framlemna i denna kammare, och hvilken motion äfven blifvit utaf herr Alin framlagd i Första Kammaren. Uti denna motion föreslås en begränsning utaf de större städernas representantantal.

(Forts.)

Det säges att ett missförhållande uppkommit derigenom, att städernas representantantal vuxit. Må så vara. Men detta är ett missförhållande, som uppkommit derigenom, att särskildt de två största städerna, Stockholm och Göteborg, fått sitt representantantal bestämmt efter sådana grunder, att sagda representantantal numera anses allt för högt.

Enligt siffror, som stå omnämnda i min motion, hafva representanterna i Andra Kammaren från år 1865 ökats till antalet med 32 personer. Af denna ökning kommer på städerna den största delen, nemligen 21 personer, och dessa 21 personer fördela sig så, att på de större städerna kommer det största antalet, eller 9 för Stockholm och 5 för Göteborg, d. v. s. för dessa båda städer tillsammans 14 nya representanter, under det att samtliga de öfriga städerna tillsammans fått sitt representantantal ökad med icke högre belopp än talet 7. Detta missförhållande har uppkommit derigenom, att till följd af folkmängdens tillväxt i de större städerna och då dessa städer fått utse sina representanter proportionsvis till numerärens stigning, dessa större städer blifvit representerade efter en norm, som icke kan sägas motsvara den ökade betydelse, staden vunnit genom sin ökade storlek.

Då ett missförhållande uppkommer, är det vanligt, att man för att råda bot på det onda rigtar sig mot de grunder, som varit vållande till missförhållandet. Men konstitutionsutskottet har rigtat sin sträfvan mot något helt annat.

Grundtanken i den motion, som herr Alin och jag afgifvit, är den, att representantantalet i stad bör ökas i samma mån som staden får ökad betydelse. Men denna förökade betydelse kan icke alltjemt gå i *aritmetisk* serie efter folkmängdens tillväxt, utan, för att träffa det rätta, måste man låta de folkmängdssiffror, som bestämma representanternas växande antal, bilda någon annan serie. Om man t. ex. har en stad med 10,000 invånare, så får den efter nuvarande förhållanden icke välja någon ny representant, förr än den ökats med ytterligare 10,000 personer, d. v. s. icke förr än dess folkmängdssiffra fördubblats, hvilket med andra ord vill säga uppgår till 100 procent af den ursprungliga siffran. Men om Stockholms invånareantal växer med endast 4 å 5 procent, så får denna stad, så länge den har rätt att utse en riksdagsman för hvarje 10,000-tal personer, genast utse en ny riksdagsman. Detta är icke tillbörligt eller riktigt.

Jag har därför trott mig böra framlägga ett förslag till Riksdagen, genom hvilket man skulle få bestämmelser för hämmandet utaf den hastiga tillväxten af representantantalet i de större städerna.

Jag ber att få instämman med hvad herr Alin säger i sin reservation, att det icke kan vara lämpligt att fastläsa städernas representantantal vid en viss siffra. Han anser att det vore en åtgärd, som utan nödtvång upphäver en i riksdagsordningen stadgad princip; och han tillägger att det icke kan vara synnerligen lämpligt att vidtaga en sådan åtgärd på en tid, då en kraftig och snabb utveckling af städernas betydelse försiggår.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

Jag har förut haft den äran att erinra derom, att städernas tillväxt, i enlighet med konstitutionsutskottets egna siffror, för närvarande är 7 gånger större än landsbygdens. Under sådana förhållanden synes det icke vara förenligt med en sund lagstiftning att, som utskottet gör, fastslå för all framtid en viss proportion emellan städernas och landsbygdens representantantal.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag hos herr talmannen anhålla om proposition på afslag å konstitutionsutskottets betänkande i nu föredragna § 13 — och naturligtvis vill jag äfven yrka afslag på § 6, då vi kommit dit — samt bifall till den motion, som jag i denna kammar förelämnat, hvilken motion finnes intagen i betänkandet i form af en reservation utaf herr Alin. Jag yrkar sålunda afslag å utskottets betänkande och bifall till herr Alins reservation.

Häruti instämde herr *Broström*.

Herr Bratt yttrade: Att begränsa den ökning i representanternas antal, som på grund af 1865 års riksdagsordning måste komma att ega rum, detta är en åtgärd, hvars lämplighet, så vidt jag vet, ingen har bestridt, och som enligt min mening icke rätteligen kan bestridas. Men om sålunda i detta hufvudstycke full samstämmighet råder, synas desto större meningsskiljaktigheter förefinnas i fråga om *sättet*, hvarpå denna begränsning skall genomföras; ty der vid lag tyckas stads- och landsbygdsintressen skola mot hvarandra träda i skarpaste opposition.

Jag ber att få redogöra för min uppfattning af denna fråga. Gällande grundlag tillerkänner städerna en *relativt* större representationsrätt än landsbygden därför, att städerna innesluta ett ojemförligt större antal samhällsintressen än landsbygden, som deremot alltid får en *absolut* större representation utaf det naturliga skälet, att landsbygden har den ojemförligt större folkmängden. Denna grundsats har af de senare årens konstitutionsutskott oförtydligt erkänts som riktig.

Men ur nu gällande riksdagsordning framgår äfven en *annan* grundsats, nemligen den, att städernas inflytande skall tillväxa i samma mån som städerna får större betydelse genom ökad folkmängd. Den grundsatsen har af de senare årens konstitutionsutskott, likasom af flere motionärer i ämnet *icke* blifvit erkänd.

Hvad nu beträffar den förra, den af konstitutionsutskottet *erkända* grundsatsen, nemligen att städerna *ursprungligen* med rätta fått en relativt större representationsrätt än landsbygden, så synes

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

det mig, som om densamma med hänsyn till sin formulering icke blifvit i 1865 års riksdagsordning behörigen klargjord; och det förefaller mig, som om lagstiftaren, då han nedskref denna förordning, icke fullständigt utdragit de konsekvenser, som ändrade folkmängdsförhållanden kunde komma att medföra för de respektiva stads- och landsbygdsrepresentanternas antal. Ty hade han detta gjort, skulle sannolikt de olägenheter hafva förekommit, som man nu måste söka undanrödja.

En modifikation af grundlagen i syfte att rätta detta förbiseende är visserligen nödvändig; men för min del kan jag icke finna något enda giltigt skäl för att, då man vill och behöfver göra blott en *modifikation*, helt och hållet öfvergifva den basis, hvarpå grundlagens bestämmelser i berörda hänseende från början hvilat och störta sig in på en alldeles ny, godtycklig och tillkonstlad basis. På sätt den föregående talaren fullständigt utvecklat, skulle den nu föreslagna omstörtningen ovilkorligen leda till *andra* och ännu större missförhållanden, hvilka åter i en icke aflägsen framtid måste framkalla nya yrkanden på grundlagsändringar. Och godtycklighet kan ingestädes vara mindre på sin plats än i fråga om så väl förändring som stiftande af grundlag. Att utan tvingande nödtvång lemna den mark, hvarpå grundlag en gång blifvit byggd, är ett experiment, som visserligen kan vara lättvindigt nog men som, enligt min tanke, är synnerligen olämpligt, och ett experiment, som dessutom en dag kan få obehaglig karakter af prejudikat, då *andra* rubbningar i samhällets grundvalar komma på dagordningen.

Den grund, hvarpå riksdagsordningen i nu omhandlade afseende blifvit byggd, är folkmängdsiffran. Visserligen är denna siffra en *voxlande* faktor, men just detta gör, att den kan med fördel användas som en *reglerande* faktor. Den medgifver att upprätthålla sjelfva grundprincipen för representationsrätten, och på samma gång genom successivt verkande bestämmelser aflägsna hotande oegentligheter med afseende på representantantalet. Denna naturliga och mycket användbara faktor vill konstitutionsutskottet nu kasta öfver bord för att i stället införa en ny, konstlad, *fix* faktor, som skulle fastläsa ett förhållande, som enligt sakens natur *kan* och *bör* vexla med sjelfva de siffror, som ursprungligen blefvo för representationsrätten bestämda.

För att förtydliga hvad jag menar ber jag få anföra några af de omhandlade siffrorna.

Enligt uppgifter, som återfinnas i konstitutionsutskottets betänkande vid så väl förra som innevarande riksdag, var städernas sammanlagda folkmängd år 1865 i rundt tal — jag betonar särskildt att alla de siffror jag anför äro approximativa — en half million. År 1889 kan man anslå städernas befolkning, likaledes i rundt tal, till 900,000. Tillväxten är således på dessa 25 år 80 procent. Under samma tid har befolkningen på landsbygden, som år 1865 var 3,615,000, vuxit till 3,900,000, d. v. s. ökningen är omkring 8 procent. Antager man nu samma tillväxtprocent under nästa tjugufemårsperiod, skulle år 1914 städerna hafva en folkmängd af 1,620,000 och landsbygden 4,212,000. Det vill säga, städernas folkmängd, som

nu i förhållande till hela rikets folkmängd är som 1 till 5,3, skulle år 1914 komma i förhållande af 1 till 3,7 af det hela.

Om man nu också icke kan antaga, att tillväxten kommer att fortgå i samma proportion för all framtid, är det dock ganska troligt, att städerna kunna vara uppe vid 2 millioner innan landsbygden har  $4\frac{1}{2}$  å 5 millioner, men det oaktadt skulle stadsrepresentanterna alltjemt förblifva vid sin tredjedel af kammarens hela antal. Med andra ord, huru stor den relativa tillväxten i städernas folkmängd än må blifva — och det är icke otänkbart att städerna en gång kunna få *lika* stort invånareantal som landsbygden — så skulle städerna ändå endast få den fastslagna tredjedelen af representationsrätten, hvilket vill säga att städernas inflytande skall, med hänsyn till den i *nu* gällande riksdagsordning stadgade, naturliga och förnuftsena grunden för *all* representationsrätt, eller *folkmängden*, successivt och systematiskt *minska*s.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

*Hvarför* denna totala omstörtning af rådande förhållanden skulle ske, och hvilka följderna deraf skulle blifva, är ingalunda svårt att fatta. Den samhällsklass, till hvars område den politiska magtens tyngdpunkt förflyttades redan 1865, skall blifva mer och mer relativt allherskare, den skall för all framtid fullkomligt motståndslöst kunna genomföra sina idéer, enligt hvilka jordbrukets privatintressen identifieras med fosterlandets lifsintressen.

*Derför* skola städerna, alla andra samhällsintressens naturliga försvarare, nu en gång för alla få sina vingar klippta. — Ja, med fullaste respekt för hvars och ens ärliga öfvertygelse måste jag dock säga, att det är mig ofattligt, att äfven stadsrepresentanter kunna vilja verka för ett sådant sakernas tillstånd.

Af de förslag, som blifvit framställda till rättande af de obestridda missförhållandena i nu gällande representationsordning, är efter mitt förmenande endast det af herrar Elowson och Alin framlagda ändamålsenligt. Men äfven detta förslag finner jag så till vida oantagligt, som detsamma skulle verka retroaktivt, hvarigenom vissa städer komme att delvis förlora den representationsrätt, hvaraf de nu äro i full, grundlagsenlig besittning. Den olägenheten har emellertid herr Giljam undanröjt, och till hans reservation ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr friherre Bonde: Då den förevarande frågan så länge varit på dagordningen och förslaget redan flera gånger blifvit grundligt diskuteradt, kan det vara alldeles öfverflödigt att nu åter upprepa de skäl, som för detsamma blifvit anförda, då jag förvisso antager att dessa anförda skäl måste kvarstå i herrarnes minne. Men då vid detta tillfälle vid betänkandet fogats en reservation, hvari föreslagits ett annat sätt för frågans lösning, torde det ej vara ur vägen att undersöka, huru vida detta nya förslag kan vara lämpligt eller ej. Herr Elowson försvarade nyss detta på utaf honom afgifna motion grundade förslag, såsom mindre egnadt att öka splittringen mellan stad och land och derigenom införa klasskilnader, och framhöll att man tvärt om borde söka betrakta hela svenska folket som en enhet och icke framkalla stridiga intressen mellan land och stad. Han har

Om begränsning af riksdagsmännens rätt deruti att man ej bör framkalla mot hvarandra stridiga intressen, men tyvärr finnas de redan, och det är den öfverhängande faran att städerna inom kort till följd af representanternas ökande skola komma i besittning af nästan odelad magt inom denna kammare, som gör behofvet af en ändring så nödvändig. Jag undrar dessutom om ej herr Elowsons förslag just innebär en ytterligare sönderdelning i klasser, ty enligt detta, skulle det blifva tre särskilda, på olika sätt representerade klasser, först landsbygden, sedan de mindre städerna och slutligen de stora städerna, som skulle representeras efter en ny norm, då herr Elowson föreslagit, att när städernas befolkning ökas, skola de få en alltmer och mer minskad representationsrätt. Jag tror icke, att detta kan vara lämpligt.

(Forts.)

Herr Bratt anmärkte att genom utskottets förslag skulle grundlagen ändras utan tvingande nödvändighet. Skälen, hvarför förslaget framlagts och så ofta framkommit, behöfver jag, som jag nyss nämnde, väl ej upprepa, men säkert är, att en ändring är nödvändig och nödvändigheten är så stor, att det icke bör uppskjutas från den ena riksdagen till den andra, enär svårigheterna då ökas att finna en rättvis proportion, emedan man ej gerna vill vidtaga någon retroaktiv åtgärd och frantaga städerna något af deras nuvarande representationsrätt. Men då antalet representanter för landsbygden och städerna just vid denna tidpunkt stå till hvarandra i förhållande af ungefär 2 till 1, har man ansett tiden vara inne att fixera *status quo*. Och det är af vigt att icke dröja dermed t. ex. till nästa riksdag; ty skulle man icke denna riksdag fatta beslut, komme det ju att gå ytterligare en period, innan förslaget kunde blifva definitivt antaget, och ju mer man framskjuter frågan i framtiden, desto svårare blir det att komma till något antagligt resultat.

Derför hoppas jag, att förslaget nu kommer att bifallas, och jag är alldeles öfvertygad derom, att åtminstone denna kammare, som förut visat så stora sympatier för att någon reglering i det antydda förhållandet skall komma till stånd, nu kommer att bifalla det af utskottet gjorda förslaget. Visserligen kunna några mindre anmärkingar deremot göras och blefvo äfven framhållna vid förra riksdagen, och tror jag att dessa delvis voro befogade; jag har äfven i min motion föreslagit i ett par punkter något afvikande ordalydelser, men då utskottet ej ansett detta förtjena något afseende, vill jag ej heller nu framhålla betydelsen häraf, då jag väl inser att utskottet ansett det klokast att alldeles oförändradt framlägga det af denna kammare förut godkända förslaget, för att ej genom förändringen möjligen framkalla mera motstånd mot detsamma. Det är också därför som jag nu, herr talman, för min del ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Då denna fråga förevar förra riksdagen, hade jag tillfälle att yttra mig i frågan och anförde då de skäl, som föranledde mig att yrka afslag å konstitutionsutskottets då framställda förslag. Detta var hufvudsakligen öfverensstämmande med det förslag, som nu framlagts, och herrarne få väl medgifva, att förhållandena sedan sista riksdagen icke ändrats så, att jag och de, som då

stodo på samma ståndpunkt som jag, nu kunna hafva skäl att frångå den mening, jag då uttalade. Jag anser fortfarande tidpunkten nu icke vara rätt lämplig att bestämma förhållandena mellan landsbygdens och städernas representantantal, utan att man bör se tiden an för att kunna jemka mellan olika intressena. All lag har ju till uppgift att förmedla mellan olika intressen och att finna en modus vivendi för att de tillsammans må kunna existera. Men att, då intressena stå som allra skarpast mot hvarandra, envisas med att bestämma denna modus vivendi eller förhållandena på det sätt, att den ena parten, huru än hans magt och inflytande utvidgas, dock alltid kommer att kvarstå på samma ståndpunkt, dermed tror jag nu icke att man vunnit något godt. Att i stället för att mäkla frid och försoning mellan de olika intressena, ställa så till, att man gör anfall mot ett intresse, som, så att säga, sjuder af undertryckt harm, tror jag icke vara välbetänkt, och kan, enligt mitt förmenande omöjligt inverka väl vid behandlingen af landets intressen i dess helhet. Herrarne veta allt för väl, att förhållandena vexla ofantligt mycket, och att, då det finnes ett parti i kammaren, som anser sig icke hafva blifvit fullt rättvist behandladt, detta parti kan vid de vexlande förhållandena åstadkomma ganska mycket ondt för samhällets lugna utveckling. På den grunden måste jag fortfarande yrka afslag å utskottets förslag i den föreliggande frågan.

Här har yrkats bifall till herr Alins reservation. Jag får säga, att för de större städerna anser jag reservationen vara alldeles afgjordt ofördelaktig. För de mindre kan den deremot vara ganska fördelaktig. För Stockholm särskildt är förhållandet så, att, om herr Alins förslag antoges, skulle, då man fäster sig vid Stockholms nu varande befolkning, stadens representantantal nedsjunka till 16, men efter utskottets förslag, skulle antalet blifva 20. Stockholm skulle efter det förra förslaget icke uppkomma till sistnämnda antal, förr än hufvudstaden fått en folkmängd af 325,000 invånare. Om jag nu antager, att staden för närvarande eller om ett eller annat år har 230,000 invånare, så skulle den behöfva tillväxa med omkring 100,000 personer, innan den efter herr Alins förslag finge så stort representantantal, som det nu skulle få efter utskottets förslag. Huru det sedermera kan gestalta sig, är svårt att säga, ty det beror på en relativ ökning i de större och mindre städerna, men äfven efter herr Alins förslag skulle det utfalla sämre för de större städerna, än efter utskottets förslag. Under sådana förhållanden får man icke undra på, om jag såsom representant för Stockholm icke har så stor böjelse för herr Alins förslag.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herrar *E. W. Carlson*, *Werner Höglund* och *Melin* förenade sig med herr *Billing*.

Herr *Dieden*: Landtmannamajoriteten i denna kammare har i många frågor utmärkt sig för sans och sparsamhet. Derfor har jag ofta trott lyckligt för framtiden, att detta parti har majoriteten i kammaren. Men i detta ögonblick, då mitt sinne är upprördt af

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*  
(Forts.)

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*  
(Forts.)

denna majoritets förslag att beröfva städerna ytterligare en tiondedel af deras rättmätiga inkomster på bränvinsmedlen, och då samma majoritet redan beslutat en afskrifning af 20 procent af dess grundlagsenliga skatter kan jag icke vara med om att för all framtid fastslå städernas representantantal till endast en tredjedel af denna kammares. Hvad betyder det i alla fall, hvad vi här besluta, ty liksom vi trodde, att dessa af mig nyss påpekade skattefrågorna voro för lång framtid fastställda, och dock icke blefvo detta, kunde äfven detta beslut, när som helst, då det lyster denna majoritet, blifva ändradt. Jag kan därför icke vara med om utskottets förslag, utan yrkar nu bifall till herr Alins reservation.

Herr Månsson: Ja, det kan ju sägas, att landtmannamajoriteten i denna kammare icke alltid handlat, som den bort; i det fallet äro och blifva ju alltid åsigtorna delade, det beror på från hvilken synpunkt, man ser saken.

Beträffande dessa grundskatter och detta tal om rättvisa och orättvisa har jag åtminstone alltid, när jag påyrkat om förändring härutinnan, ansett dessa skatter såsom orättvisa, och tynga de oss mera i förhållande till de andra samhällsklasserna. Det kan därför icke anses besynnerligt, att då jag är lifligt öfvertygad om det orättvisa uti dessa skatter, jag försökt i den mån det varit mig möjligt få dem ändrade och rättade. Jag tror icke, någon kan säga, att vi gått för fort på den vägen, och tror icke heller att någon kan säga, att vi i detta fall gått bröstganges till väga.

Hvad nu beträffar detta bevillningsutskotts betänkande, som i dag kommer att föredragas, har derom ännu ingenting beslutats, hvarför det nu är för tidigt att tala derom. Jag tror, att det äfven i detta fall kommer att väga, innan beslutet fattats. Vi hafva nemligen en Första Kammare, och i detta fall, som i så många andra, kommer nog tyngdpunkten vid denna frågas afgörande att ligga i nämnda kammare, och frågans utgång icke bero ensamt på Andra Kammarens beslut.

Angående det nu föreliggande betänkandet skall jag icke inlåta mig vidare på debatt i denna fråga. Jag tror, att utskottets betänkande visar en så grundlig utredning af frågan, att någon bättre svärligen låter sig göra. Den, som deraf icke vill taga skäl och hänsyn, för honom tror jag det heller icke är möjligt att med något tal söka åstadkomma någon ändring af de i betänkandet framlagda fakta.

Jag vill dock med afseende å det uttalande, som nyss gjordes af herr Bratt, i fråga derom, huru det skulle gestalta sig i framtiden, om städernas invånareantal skulle växa öfver hälften af landsbygdens hela befolkning, säga, att, i fall städernas folkmängd växer på samma sätt, som under de sista tjugu åren, nemligen med 16,850 personer årligen, skulle, äfven om landsbygdens befolkning icke vuxe med en enda person, städernas folkmängd om femtio år ändå icke hafva kommit upp till hälften af hvad landsbygdens befolkning nu utgör. Så står det till! Under förutsättning att städernas folkmängd växer med samma siffra som hittills, skulle de om 50 år få 1,702,000 in-



vånare, under det att hälften af hvad landsbygdens befolkning nu har utgör ungefär 1,900,000 personer. Men vi skola äfven antaga, att, i fall städernas folkmängd växer, skall landsbygdens äfven växa i någon mån. Herrarne veta, att det nu pågår en tid, hvarunder en stark tillströmning från landsbygden till städerna gjort sig gällande. Men vi böra väl icke önska att så alltid skall ske, utan snarare ställa så till, att landsbygdens folk icke mera drager in till städerna, utan stannar kvar, bor och trivnes på landet, arbetar vår jord och drifver landets modernäring. Vi böra väl drifva saken ditåt, att vi kunna trifvas på hvilken plats som helst inom fäderneslandet, vare sig det är fråga om städerna eller landsbygden, och så, att de enas intressen gå hand i hand med den andras.

Då jag ser, att denna lagstiftning skall kunna bestå i femtio år utan att rubba hvad som här föreslagits, nemligen att städerna skola hafva hälften af representationsrätten mot landsbygden, tror jag det heller icke bör vara farligt att gå in på hvad utskottet här nu föreslagit. Kunna vi stifva lagar, som bestå uti femtio år, tror jag vi äro lyckliga, och under sådana förhållanden samt med hänvisning till utskottets betänkande i öfrigt ber jag, herr talman, få yrka bifall till detsamma.

Herr Ahlström: Jag huser visserligen alls icke något tvifvel om, hvilket beslut denna kammare kommer att fatta i frågan; men just därför har jag begärt ordet för att gifva till känna, att jag nu lika litet som vid föregående riksdag kan godkänna det af konstitutionsutskottet framlagda förslaget. Skäl för afslag å detta blefvo i mängd framställda vid förra riksdagen, och äfven jag sökte bidraga dertill. Nu skall jag inskränka mig till att ytterligare endast framhålla *dels* att inga giltiga, ännu mindre några bjudande och tvingande skäl förefinnas att frångå de principer, som äro nedlagda i vår gällande riksdagsordning — och utan tvingande skäl eger man icke frångå en grundlagsprincip — och *dels* att, om ökningen i städernas folkmängd, såsom utskottet sjelf antager, skulle äfven framgent komma att fortgå såsom hittills i vida större progression än landets, utskottets förslag skulle leda till stort förfång för städerna i afseende på deras andel i representationen, och att ett tillbakasättande eller möjligen rent af undertryckande af intressen, hvilka förnämligast kunna tänkas hafva sina målsmän inom städerna, skulle verka till skada icke blott för dem, utan för hela landet.

Deremot och på de skäl, som innefattas i herr Gilljams reservation och ytterligare här blifvit af föregående talare anförda, anser jag mig böra yrka bifall till nämnda reservation.

Med herr Ahlström instämde herrar *Nordenfelt, Lilienberg, Elis Nilson, Larsson* i Upsala, *Martin, Wester, Westrin, Söderblom, Sandwall* och *Sundberg* i Vexjö.

Herr Holmgren: Det var med anledning af den siste talarens yttrande som jag begärde ordet. Han sade, att det icke finnes nå  
*Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 13.*

Om begränsning af riksdagsmännens antal. got giltigt skäl för en ändring af det bestående förhållandet i fråga om representanternas antal för städerna och för landet. Jag vill då endast be att få anföra ett par siffror, hemtade från befolkningsstatistiken för den 31 december 1887. Enligt dessa statistiska uppgifter hade Stockholm då en folkmängd af 227,964 personer och valde till Andra Kammaren 22 representanter, under det Skaraborgs län med en folkmängd af 231,888 personer valde endast 7. Malmö stad, som hade ett invånareantal af 45,780, valde 4 representanter, hvaremot Medelpads östra domsaga med en folkmängd af 38,360 personer valde allenast 1. Med sådana siffror för ögonen måste man medge, att en rättelse bör ske; och jag anser utskottet hafva framlagt så goda skäl för sitt förslag, att de icke böra kunna jäfvas. Man kan väl icke fortsätta så länge, att föga mer än 25 procent af rikets folkmängd skola bestämma majoriteten inom riksdagen.

(Forts.)

För öfrigt skall jag endast be att få uppläsa några ord, hemtade ur afidne professor Svedelii arbete om representationsreformens historia. Han säger der: »Om det är farligt, när de många blifva rådande blott genom sin mängd, så bör dock ett mäktigt ord i statens rådslag tillhöra dem, hvilka utgöra det största antalet lefvande menniskor, som i det gemensamma fäderneslandet bygga och bo. Den statsförfattning, som låter mängden trycka allt för tungt på de öfriga, är icke god, men värre är dock, om ett litet antal förtrycker ett större».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thestrup: Jag ber endast, under återopande af de tungt vägande skäl, som anförts af den talare hvilken öppnade debatten, här i kammaren, att få yrka bifall till herr Alins reservation med det af herr Gilljam föreslagna tillägg.

Herr Ollas A. Eriesson: Herr talman! Då konstitutionsutskottet funnit lämpligt och nödigt att behandla mitt förslag om likställighet mellan land och stad med afseende å representationsrätten till Andra Kammaren i samband med förslag om fixering af riksdagsmännens antal i så väl Första som Andra Kammaren, och utskottet äfven denna gång kommit till det resultat, att det förordar fixeringen, så skall jag för min del icke hålla så strängt på mitt i min motion framställda yrkande; men då utskottet föreslår Riksdagen att antaga ett förslag af den beskaffenhet som det föreliggande, synes mig som om utskottet, för att undvika de anmärkningsvärda oegentligheter en talare på vermlandsbänken påvisat, bort föreslå samma princip för representationsrätten mellan land och stad till Andra Kammaren som den gjort med afseende till den Första, så att man i vår svenska grundlag hädanefter sluppe höra talas om särskildt lands- och stads-intresse, och att man äfven der kunde skönja, att vi äro ett och samma folk. Derigenom vunnes äfven den fördelen, att så väl land som stad äfven i framtiden finge utöfva sitt inflytande i representationen efter hvars och ens betydighet. Jag tror detta skulle varit lyckligt för vårt land och därför skulle jag helst önskat en återremiss af detta betänkande i syfte att åstadkomma en ändring

härutinnan. Jag skall dock emellertid för närvarande afstå från något yrkande, till dess jag får höra om ett dylikt förslag vinner något understöd i kammaren. *Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

Herr Vahlin: Jag önskar blott uttala min enskilda åsigt; jag skulle vara villig att acceptera konstitutionsutskottets föreliggande förslag, om deri finnes intagna några bestämmelser för det fall, som kan komma att inträffa, om städernas befolkning stiger till hälften af landsbygdens. Jag anser icke, såsom herr Ivar Månsson, att detta skall komma att dröja i femtio år, utan att det sannolikt kommer att inträffa långt förut. Finnes några bestämmelser för detta fall intagna i utskottets förslag, så skulle jag, som sagdt, vara med om detta förslag, hvaremot jag icke kan vara med om att godkänna något förslag, i hvilket icke representanternas antal fixeras. Jag skulle således från min synpunkt vilja yrka återremiss; men då jag förmodar, att jag skulle bli ensam om en sådan framställning, så skall jag icke göra något yrkande.

Herr P. Waldenström: Det kan nog vara otacksamt att uppträda i en fråga, hvars utgång i denna kammare utan tvifvel är på förhand gifven. Men då jag vid föregående riksdagar, när denna fråga förekommit, yttrat mig i densamma, vill jag icke underlåta att göra det äfven nu. Min ståndpunkt är densamma nu, som förr.

Utskottets förslag synes mig i många afseenden otillfredsställande, först och främst på grund af det förhållande, som herr Alin påvisat, nemligen att sjelfva grundvalen för representationsrätten i Andra Kammaren derigenom blir fullständigt förändrad. För närvarande rättar sig antalet representanter i Andra Kammaren efter antalet invånare. Nu deremot skulle det »en gång för alla», såsom utskottet säger, fixeras så att antalet blefve 225, deraf 150 för landsbygden och 75 för städerna. Det vill med andra ord säga: förhållandet mellan städernas och landets representantantal skall en gång för alla fastslås, sådant det för närvarande föreligger såsom resultat af den hittills skedda utvecklingen, utan afseende på, huru utvecklingen hädanefter kommer att gestalta sig under de rörliga förhållanden, som nu ega rum och som säkerligen komma att allt mer och mer tilltaga i rörlighet. Det må villigt erkännas, att städernas representationsrätt i förhållande till landsbygdens är väl stor. Detta har ock här i kammaren både nu och förr framhållits såsom en skriande orättvisa. Jag har ingenting emot, att förhållandet ändras, men jag kan icke heller gå in på, att det är en så himmelskriande orättvisa, som det påstås. Då den närvarande proportionen i grundlagen fastställdes, skedde det derför, att medan på landsbygden valen ligga helt och hållet i händerna på jordbruksfastighetsegarne och bestämmas af deras intresse, så äro i städerna koncentrerade en hel mängd andra intressen, som äro lika viktiga och böra ega samma rätt att göra sig gällande i representationen som landsbygdens. Om jag ser på valstatistiken för år 1885, så finner jag, att jordbruksfastighetsegarne utgjorde 83 procent af alla valmännen på landet. Landtbrukarne ha alltså en absolut öfvervigt vid tillsättandet af riksdagsmän för landsbygden. Det kan

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

icke komma i fråga, att de — utom möjligtvis på ett eller annat ställe — skulle blifva undanträngda. Den närvarande sammansättningen af kammaren visar också, hur denna landtmännens öfvervigt blifvit begagnad. Städerna ha nu emellertid, som sagdt är, en högre representationsrätt för att göra gällande andra intressen gent emot landtmannaintresset. Man må beklaga dessa intressens kamp emot hvarandra, men man får taga förhållandena sådana de äro. Naturligtvis kommer det ock alltid i samhällslifvet att ega rum, att olika intressen kämpa emot hvarandra, men då bör man ock se till, att i representationen de olika intressena få göra sig hörda.

Härtill kommer nu en annan omständighet, som gör, att jag icke tycker, att det närvarande förhållandet är så synnerligen orättvist, den omständigheten nemligen, att Första Kammarens ledamöter hufvudsakligen väljas af landstingen. Uti landstingen hafva nemligen landsbygdens representanter en absolut majoritet. Begagna de sig af denna sin magt, så är det alldeles säkert, att landtmannaintresset kan tillsätta hela Första Kammaren — med undantag naturligtvis af dess medlemmar för Stockholm och några andra af de största städerna. Och det är icke någon garanti för, att icke den dag kommer, då landsbygden, för att befordra sitt intresse, skall använda denna sin magt på ett lika energiskt och vidtomfattande sätt, som den gör nu, då det gäller att tillsätta representanter i Andra Kammaren.

Ser jag vidare på det förhållande, att den bevillning, som till staten erlägges af landsbygden, är vida mindre än den, som af städerna erlägges för fastighet, för inkomst af kapital och arbete samt för särskilda förmåner, så upphör det der talet om orättvisa i nyssnämnda afseende att för mig ega synnerlig betydelse, så länge representationsrätt hvilar på bevillning. Den bevillning, som städerna erlägga, utgör bortåt 70 procent af hela landets bevillning.

När utskottet på nyss sagda sätt fixerat antalet representanter för stad och land, har det icke kunnat undgå att känna sig en smula tröfadt af den anmärkning, att den dag kan komma, då städernas folkmängd blir mer än hälften så stor som landsbygdens. Det erkänner ock anmärkningens rättighet, men säger, att denna tid är så långt aflägsen, att man nu icke behöfver lagstifta för densamma. Herr Elowson har dock redan påpekat, att utskottet med afseende å landsbygdens representanter föreslår en lagstiftning för ett fall, som icke kan inträda tidigare, utan sannolikt långt senare än det, som nu är i fråga. Utskottet medger nemligen, att den tid är långt aflägsen, då domsagornas antal, som nu är 116, skall hafva vuxit till 150, men utskottet anser sig ändock »för fullständighetens skull» böra föreslå en bestämmelse, huru man skall förlåra, då domsagornas antal öfvergår 150. Hvarför fordrade då icke »fullständigheten» ett förslag om, huru förfaras skall, när städernas befolkning blir mer än hälften af landsbygdens?

Jag är alldeles viss, att innan den dag kommer, då domsagornas antal vuxit med 30 procent, så har städernas invånareantal vuxit så, att det utgör vida mer än en tredjedel af rikets hela folkmängd. När man ser på de sifferuppgifter, utskottet sjelf framlagt öfver förhållandet mellan folkmängdens tillväxt i städerna och på landsbygden,

finner man icke endast, att städernas folkmängd växt vida hastigare än landsbygdens, utan äfven att denna hastighet tilltagit i högre proportion för hvarje tiotal af år. Proportionen utgjorde sålunda under tioårsperioden 1850—1860: omkring 1,17 procent, 1860—1870: 1,67 procent, 1870—1880: 2,17 procent och 1880—1887: 2,66 procent. På grund af nu nämnda förhållanden kan man således antaga, att proportionen för tiden från 1880 till 1890 blir fulla 3 procent, från 1890 till 1900 säkerligen  $3\frac{1}{2}$  procent, och så undan för undan. Men om jag antager, att den hädaneftter stannar vid siffran 3, då kommer det att inträffa, hvad herr Ivar Månsson på grund af gjorda beräkningar anmärkt, nemligen att städernas folkmängd om 50 år är en tredjedel af hela landets.

Herr Ivar Månsson sade, att man borde vara nöjd, om man kunde nu stifta en lag, som skulle räcka orubbad i 50 år. När andra förhållanden inträdd, kunde man ju ändra lagen. Jag känner mycket stor aktning för den del af vårt folk, som har majoritet i denna kammare, och hvars öfvervigt nu skulle den gång för alla i grundlag fixeras, men jag är icke blind för, att hos denna majoritet äfven finnes en smula af den allmänna menckliga svaghet, som gör att man icke vill släppa ifrån sig magten, sedan man en gång fatt den. Om landsbygden i Andra Kammaren har dubbla antalet representanter mot städerna, när den dag kommer, att städernas befolkning utgör mer än en tredjedel af hela rikets, så får man se — jag säger blott, så får man se — om landsbygden släpper ifrån sig denna magt. Denna tid torde komma inom 40 år. Vid den tiden hafva kanske några viktiga ekonomiska intressen uppstått för landtmannapartiet, och partiet, som anser, att dessa intressen äro rättvisa, skall då, för att drifva dem igenom, kanske komma att säga: »Ja, när vi få rättvisa i dessa våra intressen, då, men ej förr, skola vi afstå från den dubbla magten i Andra Kammaren». Så börjar då ett nytt köpslagande, likt det som vi nu länge sett i en annan fråga.

Den erfarenhet, som saknades 1865, och hvars frånvaro då gjorde, att de, som stiftade riksdagsordningen, icke kunde förutse de förhållanden, som sedan inträffat, den erfarenheten föreligger nu, och jag säger, med all aktning för de landsbygdsrepresentanter, hvilka om 40 år skola sitta här, att jag icke tror, att de utan vederlag skola släppa ifrån sig den dubbla magt, som riksdagsordningen, i händelse utskottets förslag antages, gifver dem. Jag kan ju häri taga miste, men det är också möjligt, att jag har rätt. Redan på dessa skäl finner jag utskottets betänkande allt annat än tillfredsställande.

Men härtill komma äfven ett par andra omständigheter, som äro af stor betydelse för frågans lösning, nemligen krafvet på utsträckning af den politiska valrätten, samt behovet af en ändring i den kommunala rösträtten i synnerhet på landet. Man kan icke längre slå döförat till för det alltjemt växande krafvet på utsträckt politisk valrätt, och att då, medan denna fråga är så brännande, som den är, den gång för alla, som utskottet uttrycker sig, fixera förhållandet mellan städernas och landsbygdens representanter, förefaller mig icke blott högeligen opraktiskt, utan rent af orimligt.

Men äfven den andra frågan sammanhänger på det närmaste med

Om begränsning af riksdagsmännens antal.  
(Forts.)

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

representationsrätten, nemligen frågan om ändring i lagstiftningen angående den kommunala rösträtten på landet. Man röstar på landet, som bekant, efter fyrktal. Der finnes icke, såsom i städerna, någon inskränkning i utöfvandet af denna rösträtt. En enda rik man kan på landet öfverrösta hela socknen. Efter denna oinskränkta rösträttsgrund tillsätts landstingen, och dessa välja sedan Första Kammarens ledamöter. På samma gång man inser, att den kommunala rösträttens ordnande på landet är orimligt, som det nu är, så måste man å andra sidan också inse, att en ändring deruti alltjemt skall möta stora svårigheter, emedan grunden för Första Kammarens sammansättning derigenom skulle blifva ändrad, utan att detta skedde i den ordning, som för grundlagsändring är bestämd. Det är naturligt, att, så snart grundlagen i något afseende är byggd på kommunallagen, så är en oegentlighet för handen, som påkallar rättelse, och denna rättelse skall man väl, hvad nu ifrågavarande sak angår, icke länge behöfva vänta på. Men att under tiden, innan detta skett, fixera antalet af representanter för land och stad, som utskottet nu gjort, är i högsta grad origtigt.

Jag skulle gerna kunna förena mig med herr Alin i hans reservation, men af åtskilliga skäl, som blifvit anförda, dels af herr Gilljam i hans reservation, dels af herr Billing här i kammaren, anser jag det vara bäst, att Riksdagen nu afslår alltsammans, så att ärendet må en annan gång på andra grunder kunna blifva af konstitutionsutskottet framlagd för Riksdagen.

Man må tala om för handen varande orättvisor så mycket man vill, men icke botar man dem genom att ersätta dem med orättvisor, som äro vida värre, än dem man velat bota.

Herr Johansson i Noraskog: Då jag redan vid 1887 års januari-riksdag i konstitutionsutskottet framställde ett likartadt förslag med det nu föreliggande, så torde det ursäktas mig, att jag nu yttrar några ord. Jag gör det så mycket hellre, som jag, med anledning af hvad den näst föregående talaren yttrade, icke anser deskäl, han anført, böra lemnas alldeles oemotsagda. Han yttrade nemligen bland annat, och vände sig dervid mot landtmännen i denna kammare, att de i följd af vanlig menskelig svaghet icke ville släppa ifrån sig något af sin innehafvande magt. Jag vill vända dessa ord mot honom och hans meningsfränder tillbaka, ty det motstånd, som uppreser sig från deras sida mot denna förändring vittnar mer än något annat om, att städernas representanter önska behålla den magt de för närvarande innehafva, hvilken ock i följd af förhållandenas egen natur måste ständigt tillväxa.

Vi hafva blifvit undfågnade med ampra siffror i detta afseende, såsom att städernas folkmängd växer i en proportion, som är sju gånger större än landsbygdens, hvilket skulle föranleda dertill, att en vacker dag större delen af denna kammares ledamöter skulle bestå af stadsrepresentanter. Det är väl närmast med anledning af dylika hägrande framtidsutsigter, som stadsrepresentanterna nu vilja hindra förslagets antagande. Jag skulle dock vilja uppfatta detta abnorma förhållande så, att det för oss landtmän vore bättre att

stämma i bäcken än i ån, och jag tror att det skulle vara lämpligt, *Om begränsning af riksdagsmännens antal.*  
 att vi hellre nu, än sedan stadsrepresentanternas antal i kammaren på det sättet ytterligare ökats, afgjorde denna fråga. I regeln har detta antal hittills växt med 4, 5 till 6 ledamöter under nästan alla de riksdagsperioder, jag varit ledamot af denna kammare, och redan detta förhållande synes mig vara ganska betecknande.

(Forts.)

Den föregående talaren påpekade en annan sak, som jag också vill taga upp. Han yttrade nemligen, att en utsträckning af den politiska rösträtten borde vara ett vilkor för att en sådan ändring som den nu föreslagna skulle kunna ega rum. För min del har jag också mer än en gång på detta rum talat för en utsträckning af den politiska rösträtten, och jag anser denna för öfrigt vara det bästa korrektivet mot en oskäligen utvidgning af landtmännens magt, ty derigenom kommer det politiska väldet att småningom öfverflyttas och delas äfven af andra klasser än jordbrukarens. Men när den frågan en gång kommer före, skulle jag vilja se, i hvad mån som stadsrepresentanterna äro villiga att i handling ådagalägga sitt intresse för en utsträckning af den politiska rösträtten.

Den kommunala rösträttens ändring eller inskränkning, som äfven blifvit omtalad, har varit ett önskningsmål för landsbygdens representanter vid nästan alla riksdagar, men den frågan har alltid bemötts med ett blekladigt nej. Städerna hafva dock fått en sådan begränsning redan för 20 år sedan, men landsbygden kommer nog att få vänta derpå mycket länge, kanske ännu i 20 år.

Jag vill också erinra om, att just en sådan likställig fördelning i afsende på våra inbördes skatteförhållanden, som ofta talats om i denna kammare, icke är något nytt i vår politiska historia. Jag vill i sådant afseende erinra om ett exempel från forna tider, som vittnar om, att äfven städerna förstått sig på icke blott att söka utan äfven att bereda sig den likställighet i sina skatteförhållanden, som vi oupphörligt söka att vinna äfven för landsbygden. Under 1820- och 30-talen arbetade nemligen borgarståndet af alla krafter för en reglering af städernas båtsmanhåll. Detta besvär hvilade då uteslutande på stadens borgare och på dem, som idkade borgerlig näring i staden. Borgarståndet sträfvade under dessa riksdagar icke endast på att få det nämnda båtsmanshållet minskadt, eller åtminstone rättvisare regleradt mellan de olika städerna, utan i synnerhet på att slippa sätta upp manskap och i stället få betala vakansafgift. Men framför allt arbetade borgarståndet derför, att afgiften eller kostnaden för detta båtsmanshåll skulle delas lika på alla stadens invånare, d. v. s. efter den bevillning, som hvar och en af stadens invånare erlade. Regleringen städerna emellan egde rum, båtsmanshållet sattes på vakans och i stället för att förut endast borgarna och de, som idkade borgerlig näring i staden, bidragit till båtsmanshållet, så skedde nu den förändring, att alla i staden, som erlade bevillning,ingo deltaga i denna skyldighet. Jag undrar, om det är något annat vi egentligen önska för landsbygden, än att våra skattebördor skulle fördelas i proportion till hvarje skattskyldigs förmögenhet eller bevillning, han må nu vara jordbrukare eller icke.

Om begränsning af riksdagsmännens antal. Jag tror ej, att det ligger någon öfverdrift uti att önska en sådan reglering.

(Forts.)

Den siste talaren yttrade också, att städernas bevillning vore närmare 70 procent af hela landets. Ja! det är riktigt, och jag skall be att som en ytterligare illustration öfver de olika förhållandena i stad och på landet få tillägga andra siffror för att visa, huru åtskilliga så mycket omordade olikheter i beskattningen ställa sig.

Om vi då se litet närmare till, hvilka de skatter äro, som utgöras direkt af fastighet, eller af andra förmögenhets- och beskattningsföremål, så möta oss först grundskatterna tillika med en del andra afgifter, som i den föreliggande statsverkspropositionen för detta år beräknats till omkring 4,880,000 kr. Dertill kan man lägga — hvad som icke finnes upptaget i statsverkspropositionen — de återstående 70 procent af kostnaderna för indelningsverket, hvilka utgöra 3,870,000 kr. samt vidare bevillningen af fast egendom samt af inkomst till ett belopp af 3,750,000 kronor. Allt i runda tal. Således en summa af tolf och en half millioner uti *direkta* skatter.

Hvem betalar nu dessa tolf och en half millioner? Hufvudsakligen jordbruksfastighet å landet, som betalar  $\frac{3}{4}$  af hela det ifrågasvarande beloppet eller omkring 9,400,000 kronor. Då se vi det förhållandet framträda, att nämnda jordbruksfastighet, som i sin helhet, inberäknadt både skatte- och frälsejord, representerar blott cirka 25 procent af *hela* den skattskyldiga förmögenheten, får erlægga 75 procent af alla våra direkta skatter, under det återstående 75 procent af beskattningsföremålen, hvilka till största delen finnas i städerna, blott bidraga med ungefär 25 procent af de direkta skatternas totalsumma. Det är således åtskilligt att tänka på, hvad som ligger i botten af det talet, som man allt emellan får höra af Andra Kammarens landtmän angående afskrifning af grundskatterna och lindring i rustnings- och roteringsbördorna. Med denna afskrifning och denna lindring är i verkligheten endast afsedt att åstadkomma likställighet mellan de skattskyldige, vare sig de bo på landet eller i stad och hafva beskattningsbar förmögenhet i en eller annan form, alldeles på samma sätt, som städerna redan förstått att vinna i afseende på sitt båtsmanshåll.

För min del kan jag icke se annat, än att hvad som här närmast föreligger, nemligen dels en begränsning af representantantalet, dels en fixering af förhållandet mellan land och stad, så att de förr eller senare kunna bli lika representerade efter folkmängden, i sjelfva verket blott är ett enda litet steg på detta — jag skulle vilja kalla — program, som afser att åstadkomma *likställighet mellan land och stad*. Ty, om man betraktar förhållandet dem emellan i åtskilliga andra afseenden, skall man snart se, att mycket finnes, hvori vi på landsbygden stå efter städerna. Jag skall, för att ytterligare illustrera detta förhållande, nämna några få saker till.

Vi ha på kammarens bord liggande en annan fråga, nemligen om bränvinsmedlens fördelning, som äfven i dag skall behandlas. Hvarför skola städerna ha större lott i dessa medel? Är icke landsbygden i detta hänseende lika berättigad, derest man icke vill öfverlemnna medlen helt och hållet till statsverket? Städerna ha vidare en



annan förmån: de ha rättighet att sjelfva välja sina domare och till-sätta sin jurisdiktion m. m. De ha visserligen skyldighet att sjelfva betala detta, men på samma gång rätt att för denna sin skyldighet uppbära af statsmedel ett årligt belopp af närmare två millioner i tolagsmedel och andra friheter. Inom städerna utgöras alla kommunala bördor af den ena eller andra beskaffenheten, byggnadsskyldighet, prestlöner etc., med ett ord allting endast efter den bevilning, som erlägges, den må utgå af fast egendom eller af inkomst. Men huru mycket utgår på landet efter bevilning? Der har man än en grund, än en annan för skyldigheten att utgöra de olika skatterna. Jag har redan påpekat, att det varit ett önskningsmål länge nog att få den kommunala rösträtten begränsad på landsbygden. Men ännu har det icke lyckats, under det städerna i 20 år haft denna rätt. Så är det i både det ena och andra afseendet.

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

Efter min uppfattning är hvad som här föreligger åtminstone ett steg framåt för att åstadkomma den af mig och många andra eftersträfvade likställigheten mellan stad och land, och jag kan därför icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr P. Waldenström: Jag vill icke vidare i sak inlåta mig på denna fråga. Jag vill endast med afseende på hvad den siste talaren sade i första delen af sitt anförande nämna, att, så vidt jag vet, hvarken jag eller någon annan, som talat mot utskottets förslag, vare sig nu eller vid de två föregående riksdagarne, förklarar, att vi icke vilja släppa något af den magt städerna för närvarande ega. Alla hafva, så vidt jag hört, medgifvit, att en begränsning bör ske, men deraf följer icke, att hvilken begränsning som helst kan accepteras, allra minst en begränsning af den beskaffenhet, som här föreslagits, och som ovilkorligen om vid pass 40 år måste leda dertill, att man har ett grundlagsstadgande, som tillförsäkrar landsbygden dubbelt så stor representationsrätt som städerna utan afseende derpå, att förhållandet mellan folkmängdens tillväxt i städerna och på landet då gestaltar sig så, att städernas folkmängd utgör mer än en tredjedel af rikets.

Herr Brodin: Med anledning af den näst föregående talarens statistiska uppgifter vill jag med statistiken i hand äfven yttra några ord. Han framdrog bland de statistiska uppgifterna angående bevilningen äfven grundskatterna. Då här är fråga om representationsrätten, och den gäller lefvande varelser, men grundskatterna hvila på jorden, kan jag, med den åsigt jag har om grundskatternas beskaffenhet, icke inse, att de skola vara med i den räkningen. Och vill man då begagna statistiken, så framgår af densamma, att år 1887 taxeringsvärdet å landet af jordbruksfastighet var 2,114,654,260 kronor och af annan fastighet 266,018,800 kronor, summa 2,380,673,060 kronor, taxeringsvärdet å jordbruksfastighet i städerna 44,154,289 kronor och af annan fastighet 1,014,587,005 kronor, summa 1,066,741,294. Deraf framgår, att städernas fastighetsvärden utgjorde mer än 30 procent af alla fastighetsvärden.

Om vi vända oss till bevilningen, så framgår af samma statistik

Om begränsning af riksdagsmännens antal. 1887, att bevillning å landsbygden för fast egendom utgjorde 767,406 kronor, och af inkomst 726,641 kronor eller tillsammans 1,494,047 kronor, bevillning i stad för fast egendom 520,539 kronor och af inkomst 1,795,241 kronor, summa 2,315,780 kronor, hvaraf sålunda framgår, att städernas andel i bevillningen var 60 procent af hela bevillningen. Gå vi sedan till bevillning för särskilda förmåner och rättigheter, finna vi att den, enligt samma statistik, å landsbygden utgick med 70,683 kronor och i städerna med 242,902 kronor, summa 313,585 kronor. Städernas andel i denna bevillning utgjorde således öfver 77 procent.

En talare på upsalabänken anförde äfven några statistiska siffror och ville med dem visa det orättvisa i, att Stockholm hade 22 riksdagsmän, då Skaraborgs län med ungefär samma invånareantal som Stockholm endast hade 7 riksdagsmän. Men då man på detta sätt drager upp jämförelser, bör man äfven se till att jämförelsegrunden är riktig. Som vi veta, är icke hvar och en röstberättigad till Andra Kammaren, utan det beror på att han har en viss minimiinkomst eller är egare till ett visst värde i penningar eller egendom. Skall man således uppställa en jämförelse, så är det origtigt att endast taga folkmängdsstatistiken till jämförelsegrund, ty man måste äfven jämföra taxerings- och beskattningsförhållandena, hvilka ingå såsom faktorer för rättigheten att vara valberättigad.

Af de siffror jag redan uppläst framgår, att det ej ligger någon orättvisa i städernas nuvarande representationsrätt, då taxerings- och beskattningsförhållandena å landet och i städerna tagas till grundval för jämförelsen. Om, för öfrigt en förändring i rösträtten och Riksdagens sammansättning skall ifrågakomma, bör man icke försöka införa det gamla ståndssystemet, om jag så får säga, eller att skilja invånarne från landet och från städerna i olika klasser, och sålunda för all framtid afsöndra dem från hvarandra. Skall en förändring ske, bör den gå i en annan riktning, då bör man väl försöka komma derhän, att städerna och landet i framtiden bli lika berättigade, och tror jag hvarken den ene eller den andre kan ha så mycket att invända mot en förändring i representationsrätten, gående i den riktningen och för öfrigt hvilande på rättvis grund. Men att nu antaga det föreliggande förslaget, hvarigenom stad och land skulle skiljas, och städernas representationsrätt inskränkas, oafsedt de stora intressen som de hafva, och hvilka, som vi veta, stegras mycket hastigt i förhållande till landets, det vore ett tillbakagående, som hvarken är tidsenligt eller riktigt. Herr talman, jag skall icke framställa något yrkande, men på grund af de föregående talarnes uppgifter har jag ansett mig böra påpeka hvad jag haft äran anföra.

Herr Petersson i Dänningelanda: Jag skall icke, såsom några föregående talare gjort, sammanföra denna fråga med andra, då jag anser, att hvarje fråga bör diskuteras och behandlas för sig. Men jag kan icke inse, hvarför städerna skola hafva dubbelt så stor representationsrätt som landsbygden. Landsbygdens befolkning är för samhällsskicket och dess bestånd lika nödvändig som städernas, och jag för min del tycker, att representationsrätten borde vara alldeles

lika. Hvilka siffror man sedan skulle taga, 10, 15 eller 20, derom vill jag icke uppställa några regler; men skall folkmängds-siffran anses vara en rättvis grund för representationen, så bör den vara lika för landsbygden som för städerna. Jag tror vidare, att vi en gång skola komma dit, om sanning och rättvisa vinna seger och människovärdet kommer till sin rätt. Utskottets förslag har gått medelvägen och åtminstone rimligtvis begränsat städernas representationsrätt. Detta förslag tilltalar mig visserligen icke mycket, ty jag önskade likställighet för båda delarne, men då det ändå synes mig vara ett steg till det bättre, och då landsbygden ju är van vid att få nöja sig med endast liten rättvisa och förslaget dock innebär någon sådan, ber jag få yrka bifall till utskottets betänkande.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

Herr Rydin: Denna sak har så mycket debatterats, att jag icke har mycket att säga deri. Jag skall fatta mig kort och endast bemöta åtskilliga under öfverläggningen framkomna beskyllningar, om jag så får uttrycka mig, emot utskottet.

Först och främst anmärktes af en talare, att tiden icke vore lämplig för framläggande af förevarande förslag. Jag vill härpå svara, det konstitutionsutskottet ansett sig pliktigt framkomma med förslag i en sak, som så länge stått på dagordningen. Vid riksdagarne åren 1880, 1884, 1886, 1887, 1888 och 1889 väcktes fråga om ändring af riksdagsordningen, gående ut på att erhålla en begränsning af antalet representanter. Det är således begränsning af riksdagsmännens antal, som åsyftats. Huru skall en sådan begränsning ske? Till en början är det klart, att, hvilket sätt man än vill välja derför, man icke kan gå på det sätt till väga, att man gör en sådan begränsning beträffande allenast en del af representationen. Till följd häraf anser man sig icke kunna begränsa antalet riksdagsmän för allenast de stora städerna eller för de stora och de medelstora städerna, utan att begränsningen bör omfatta äfven de mindre, likasom när man vill begränsa representantantalet i Andra Kammaren, man äfven anser sig böra begränsa antalet i den Första, på grund af deras ömsesidiga magtställning. I enlighet härmed ansåg sig utskottet, enär en begränsning af representationen, på sätt mängden af framställda förslag derom utvisa, erfordrades, kunna och böra göra ett uppslag till frågans lösning. Men huru skulle man gå till väga? Man hade efter utländskt mönster, ty öfverallt har, såsom man finner, behof i enahanda riktning gjort sig gällande, tre sätt att välja på för att erhålla den önskade begränsningen. Det ena, att, såsom i Norge, slå fast i grundlagen, att den och den staden skall välja så och så många, det och det amtet så och så många representanter, och på sådant sätt fastslå vissa siffror. Det andra sättet, som användes i Danmark, Frankrike och flera länder, är det, att man tager in i en lag bestämmelser om antalet, och förklarar, att ändring häraf kan ske endast på lagstiftningens väg. Det tredje sättet är, att man bestämmer ett visst antal representanter, men låter detta undergå omregleringar. Så tillgår i Amerika, der det finnes ett bestämt antal representanter i förhållande till folkmängden, men med revision hvart tionde år. Så är äfven förhållandet i Italien. Klart är emeller-

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

att hvarje sådan omreglering blir en tvistefråga; och det parti, som för tillfället har magten, afgör frågan för det tillfället. I Danmark t. ex. är det, såsom herrarne hafva sig bekant, omöjligt att få någon ändring i vallagen, och det på den grund, att, om ändring företoges, skulle man komma till det resultat, att venstern skulle mista åtskilliga platser i förhållande till högerpartiet. I de länder, der representationen är fastläst vid och från början af visst parti bestämd efter vissa förhållanden, är det således omöjligt att, så länge samma parti är vid magten, få någon ändring af vallagen. Vid sådana förhållanden ansåg utskottet det vara lämpligast att bestämma vissa siffror och dervid ansluta sig till de förhållanden, efter hvilka 1863 års lagstiftare räknade; och, med hänsyn till dessa bestämde vi förhållandet mellan Första Kammaren och Andra Kammarerna såsom  $\frac{2}{5}$  till  $\frac{3}{5}$ , och att förhållandet mellan stad och landsbygd skulle vara  $\frac{1}{3}$  och  $\frac{2}{3}$ . Man ansåg tiden nu vara inne att göra denna inskränkning och med hänsyn till den stora ökning, som skett af städernas invånarantal, nödigt att vidtaga sådan åtgärd.

Mot det gravamen, som framstälts, att utskottet icke tagit hänsyn till, att städernas invånarantal kommer att alltjemt stiga, och invånarantalet sålunda inom viss tid kan komma att öfverstiga  $\frac{1}{3}$  af hela landet, vill jag anmärka, att jag inom utskottet förfäktade den åsigten, att bestämmelser härom skulle göras i likhet med hvad skett i fråga om domsagorna. Men jag ansåg sjelf saken vara utan betydelse, ty enligt de kalkyler, som af statistiska centralbyrån framlagts, skulle ett sådant förhållande först i en aflägsen framtid kunna inträffa, att det icke på 50 år kunde ske.

Hvad vidare beträffar talet om rättvisa och orättvisa, tror jag icke, att man i förevarande fall med skäl kan tala om någon betydande orättvisa. Det fins något, som Geijer kallar »legalt godtycke» och som ofta nog förekommer. Man måste nemligen utvälja en siffra, taga en viss proportion; och när denna kommer att förändra befintliga förhållanden, är det klart, att några blifva lidande — eller tro sig blifva det — och att andra åter få fördelar. I föreliggande fall är det icke städerna i allmänhet, som komma att blifva lidande, utan endast de stora städerna. Men dessa hafva å andra sidan den fördelen, att deras invånarantal växer hastigare än de mindre städernas. Det är tydligt, att, när invånarantalet kommit till viss punkt i en större stad, ökas det mer och mer. Det åtgår en vida längre tid för en stad att nå det första tiotusentalet än att, sedan man kommit till 10,000 eller 20,000, ökas med ytterligare 10,000.

De mindre städerna få emellertid en förmånligare ställning. Genom den reglering, som bestämts skola ske hvart tionde år, vinnes en viss stabilitet för valkretsarne, och denna kan vara af ganska stor betydelse för valen. Vi minnas förhållandena vid 1887 års riksdagsmannaval och huru den omreglering, som då skett af valkretsarne, väckte stor obenägenhet och var af inflytande på valen. Detta har äfven varit ett af utskottets skäl för dess hemställan; och jag tror icke man kan påbörda utskottet att hafva velat vara orättvist mot någon. Något sätt för frågans lösning måste utskottet framställa. Att detta icke kunnat tillfredsställa alla är en sak, som

utskottet icke kan hjälpa. Säkert är, att icke ändras denna kam-Om begräns-  
mares fysionomi derigenom, att  $\frac{1}{3}$  af dess ledamöter kommer att<sup>ning af riks-</sup>  
utgöras af stadsrepresentanter och  $\frac{2}{3}$  blifva landsortsrepresentanter.<sup>dagsmännens</sup>  
Huru vida duglighet, intelligens och redbarhet skola utgöra ingre-  
dienser i kammaren, beror icke på valkretsarna, utan derpå, att  
hvarje valberättigad gör sin pligt och röstar på den bäste repre-  
sentanten utan partihänsyn. <sup>antal.</sup>  
(Forts.)

Herr Erikson i Myckelgård: Jag ber att få instämna med de talare, som yrkat bifall till utskottets förslag, och jag ber att få för de stadsrepresentanter, som så ifrigt påstått, att förslaget innebär en orättvisa för städerna, framhålla, att det äfven kan medföra sådan för åtskilliga delar af landsbygden. Jag tager mig friheten att särskildt erinra om Norrland med sina stora domsagor, der folk-mängden starkt tilltager, och som således enligt detta förslag skulle komma att få sända till Riksdagen ett mindre antal representanter, än det efter nuvarande stadganden skulle få göra. Men för mig är hufvudsak, att antalet af Sveriges representanter inskränkes, och jag yrkar därför, som jag redan sagt, bifall till utskottets förslag.

Herr Arhusiander: För min del har jag ingenting emot, att antalet representanter i Riksdagen fixeras, och ej heller något mot, att någon proportionerlig fördelning mellan stads- och landsrepresentanter göres. Jag kan icke finna, att statens angelägenheter blifva bättre behandlade vid riksdagarne, om representantantalet sväller ut till en obegränsad siffra, utan anser lämpligt, att antalet fixeras. Men af föreliggande förslag synes det, att städernas nuvarande representanter skulle minskas med en, under det landsbygdens representanter skulle ökas med fyra. Hvarför har konstitutionsutskottet icke framlagt ett förslag på den basis, som nu finnes, utan gjort denna ändring? Då detta förslag icke synes mig förenligt med billighet och rättvisa och då jag icke heller anser reservanternas förslag gå i den riktning, som jag önskar, ber jag att få yrka afslag å så väl utskottets som reservanternas förslag.

Herr friherre von Schwerin: Herr talman, mine herrar! När en lag eller en förordning börjar blifva mindre lämplig, brukar det ena försöket efter det andra framkomma till ändring deraf, och att de nu ifrågavarande paragraferna i riksdagsordningen äro olämpliga, kan man, om icke af annat, se deraf, att det ena förslaget efter det andra gjorts till deras ändring. Män af skilda partier och olika åsichter hafva framställt en hel del förslag. Allt detta visar att paragraferna icke numera äro riktigt lämpliga. Jag tror äfven, att en hvar af denna kammares ledamöter i sjelfva verket medgifver, att förhållandena äro abnorma. Jag tror — och säkerligen mången med mig — att det egentliga felet ligger deri, att städernas representanter ökas i förhållande till landets i högre grad än som från början varit afsedt. Det var ju från början meningen, att städerna skulle hafva 50 och landsbygden 130 representanter. Jag tror icke, att lagstif-

Om begränsning af riksdagsmännens antal.

(Forts.)

tarne eller någon annan person tänkt sig möjligheten af, att proportionen skulle ändra sig så starkt och hastigt till städernas förmån. Den näst föregående talaren anmärkte, att enligt det föreliggande förslaget antalet representanter för städerna skulle minskas med en och landsbygdens representanter ökas med fyra, och det ansåg han icke vara rätt. Det kan ju så synas. Men om jag icke är alltför illa underrättad, kommer äfven en minskning att ske för landsbygden, om vi skola hålla oss till den nu gällande riksdagsordningen — och det äro vi tvungna till. Vid de stundande höstvalen förlorar landsbygden en, kanske två platser, i denna kammare. I Skåne minskas nemligen antalet valkretsar med en, därför att en domsaga, som hittills varit delad, nedgått under gränsen 40,000 invånare. Samma förhållande lär komma att inträffa i vestra Sverige, jag tror i Dalsland, men är jag icke viss derpå. Men vi veta alla, att städernas representanter komma att ökas med tre eller fyra och om vi gå längre fram i tiden till de val, som skola hållas om tre år, så är det tydligt, att med den progression, som nu eger rum, stadsrepresentanternas antal kommer att växa med sex eller sju. Alltså närma vi oss mer och mer den punkt, då städerna skola få lika många representanter som landsbygden, men detta kan icke hafva varit meningen, och ju närmare vi komma denna punkt, desto mera inser man olämpligheten häraf och desto starkare komma ropen att blifva på ändringar och må hända på mera radikala ändringar, än som nu påyrkas. Vi hafva redan nu hört röster, som yrkat likställighet för land och stad och en representant för lika stort antal invånare, vare sig de bo på landet eller i stad.

När nu, såsom här, ett förslag till ändring af bestående lag framlägges, så är det klart, att åtskilligt kan finnas att anmärka, och jag trotsar någon att kunna framlägga ett förslag, mot hvilket icke anmärkingar skulle kunna göras, liksom jag ock villigt medgifver, att brister kunna påpekas i detta konstitutionsutskottets förslag. Men å andra sidan får jag tillstå, att utskottet gjort ett godt arbete, så godt som möjligt, och för min del är jag belåten dermed. När en sådan fråga som denna skall lösas, måste man gå en medelväg, och min röst skall tillfalla detta förslag, enär, å ena sidan städerna, som omfatta en sjettedel af landets invånare, få en tredjedel af hela representantalet i denna kammare och, å andra sidan, landsbygden hädanefter slipper se antalet stadsrepresentanter tillväxa i en för den mindre förmånlig progression.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets föreliggande förslag.

Herr Johansson i Noraskog: Jag skall be att få göra några anmärkningar i anledning af en föregående talares uppträdande. De statistiska uppgifter, som af honom anfördes, äro af alldeles enahanda art, som de af mig använda, men han ville begagna sina såsom underlag för att förstärka städernas representationsrätt inom riksförsamlingen, medan jag begagnade tillfället att få visa landsbygdens berättigade intressen i fråga om vissa skatteregleringar. Han talade utslutande om de förmögna städernas rättigheter, under det att jag

ville framhålla jemväl deras *skyldigheter*. Detta är den hufvudsakliga och väsentliga skilnaden mellan oss båda.

För öfrigt ber jag få tillägga något, som jag glömde i mitt förra yttrande, nemligen att jag icke tror, att man behöfver hysa allt för stor fruktan för den ifrågasatta inskränknigen uti antalet af städernas representanter, ty det fins intet hinder för, att hela Första Kammaren kan befolkas med stadsrepresentanter. I närvarande stund är der af 145 ledamöter icke mindre än 74 stadsbor eller stadsrepresentanter, och vid sådant förhållande tror jag ej, att städerna behöfva frukta, att deras intressen nu eller framdeles icke skola blifva behörigen bevakade.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

Herr Herslow: Herr talman! Den beräkning, som gjordes af den föregående talaren, huru många stads- och landsbor, det finnes i den ena eller andra kammaren, är utan all betydelse här, ty frågan gäller förhållandet emellan stads- och landtrepresentanter och att en stadsbo kan vara representant för en landsbygd, är väl tillräckligt känt. Men i sådant fall väljes han, fastän han bor i stad, för att representera icke stadens utan landets intressen.

På någon diskussion om skatteförhållandena vill jag nu icke gå in; ty den saken hör ej hit, och då den nu af den ene talaren efter den andre upptages, förefaller det mig, som om man från den nyss utkämpade afskrifningsstriden hade en del ammunition oförbrukad, med hvilken man nu alldeles opåkalladt knallade på!

Den fråga, som här i dag föreligger till diskussion, är, tagen för sig, rätt enkel och jag tycker i sjelfva verket, att den börjar allt mer mogna till afgörande. Minoriteten af ett lands röstberättigade medborgare får icke genom någon undantagslagstiftning göras till majoritet, beklädas med en majoritets myndighet och afgörande magt. Detta är, så vidt jag kan fatta, grundtanken i utskottets betänkande, och det är en tanke, som jag till fullo delar. När städerna erhöilo den undantagsställning, som de ännu innehafva, så var det för att få en någorlunda fyllig representation för alla de mångsidiga och viktiga intressen, som genom dem skulle företrädas; man ville icke genom ett för knappt antal representanter äfventyra, att dessa intressen skulle alltför mycket skjutas i vrån. Detta är en fullgod anledning för att stärka en minoritet, men det är icke fullgod anledning att skapa en majoritet. Om därför nu i dag föreläge ett förslag, deruti resonerades så här: städerna hafva i fråga om representationsrätt hittills åtnjutit en undantagsställning, hvarunder de utvecklats till en ganska betydlig representantsiffra. Detta må hafva gällt tills i dag, men nu måste vi för denna på undantagsbestämmelser hvilande utveckling sätta stopp. Från och med den dag, då den nu föreslagna lagen skall träda i kraft, får ingen stadskrets öka antalet af sina representanter med en enda, förr än den kan göra det efter alldeles samma beräkningsgrund, som gäller för landets representation. Om ett sådant förslag föreläge, skulle jag ej kunna neka att acceptera det, om jag än skulle anse det väl rigoröst och föredraga en lindrigare form för principens tillämpning.

Om jag nu, med denna uppfattning af hvad billigheten och rätta

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

uppfattningen af ett representativt system kräver, *icke* kan antaga det föreliggande förslaget, så är det därför att det lider af alldeles samma principiella fel, som det afser att undanrödja. Det uppställer för oss i en framtid, som icke är öfverskådlig, möjligheten, ja sannolikheten af att å nyo skall skapas en privilegierad undantagsställning för en annan klass af medborgare. Man föreslår oss att i detta ögonblick fastlåsa städernas och landsbygdens representationsrätt i förhållandet ett till två. Med den utveckling, som de rikare länderna förete — och hålla vi oss till Belgien och England, så är der redan nu städernas befolkning ungefär lika stor som landsbygdens — kan det icke betvivlas, att den dag kan komma då städernas befolkning blifver icke endast jemnhög med utan kanske kommer att öferskjuta landsbygdens. De, som tala för utskottets förslag, säga visserligen, att denna tid ligger så långt borta, att man ej behöfver taga den i beräkning och att dessutom vid den tiden förhållandet nog reglerar sig sjelft. Jag betvivlar detta. Jag tillåter mig erinra om ett yttrande, som faldes af den siste talaren för utskottets förslag, professor Rydin. Han påminde om förhållandena i Danmark och sade, att det var klart, att ett parti, som innehar magten, icke vill medgifva någon ändring af de valbestämmelser, som finnas till dess fövor. Just så är det. Flere föregående talare hafva i dag redan klagat öfver, att det är så svårt att här få en förändring i de bestående representationsförhållandena, oaktadt de, som önska förändringen, befinna sig i majoritet. Det är ju just de samma, som nu hafva magten, som vilja hafva bort omnämnda undantagsställning, därför att den är för dem ofördelaktig; ändå klaga de att det går trögt. Nå väl! rimligtvis kan det icke blifva lättare att få bort en dylik undantagsställning i en framtid, när just de hafva magten, som genom undantaget gynnas.

Om jag således ur denna synpunkt icke vill antaga förslaget, eftersom det syndar just på den punkt, der det skall råda bot, så kommer jag till samma slutföreläsa på en annan väg. Om vi, utan att förändra någonting i de bestämmelser för valrätten i allmänhet, som nu äro grundlagsenligt fastställda, nu skulle antaga detta förslag, så kan icke förnekas, att vi hafva öfverlemnadt den afgörande magten i denna kammare — och i Första Kammaren är den redan bortlemnadt de jure, om än icke helt och hållet de facto — åt en enda klass, egarne af Sveriges hemman. Men för min del vågar jag icke öfverlemnadt den politiska magten i ett land åt en enda klass, genom uttryckligt grundlagsstadgande och för all framtid utan möjlighet att någon motståndskraft deremot kan uppväxa. Jag kan åtminstone icke våga göra det, om jag icke är helt och fullt öfvertygad om denna medborgareklass' förmåga att först och främst skydda och tillgodose statens allmänna intressen, att vidare aldrig hänsynslöst och ensidigt fullfölja egna klassintressen samt aldrig hänsynslöst och ensidigt ställa sig emot andra klassers berättigade intressen.

Må det ursäktas mig, om den erfarenhet, jag under många riksdagar förvärfvat om detta för öfrigt dugliga och dugtiga partis ställning gent emot den största fråga vi hafva, hvarje folks viktigaste intresse, därför att det är ett lifsvilkor för dess nationella tillvaro,



fosterlandets försvar, om denna erfarenhet, säger jag, icke ingifver mig öfvertygelsen om denna klass' blick för och omtanke om landets stora och allmänna intressen. Må det vidare ursäktas mig, om den fortgående sträfvan, som finnes på dess program att samtidigt afskrifva landsbygdens utgifter och städernas inkomster, om, säger jag, detta också ingifver mig någon tvekan, huru vida denna klass skulle ställa sig alldeles opartiskt gent emot egna och andras intressen. Med denna uppfattning af partiet — som för öfrigt icke derigenom är mera klandervärdt än andra partier, ty historien visar att det gäller i regeln om alla klasser och partier — vågar jag icke medelst denna grundlagsändring för all framtid till detsamma öfverlemna nyckeln till hela den politiska magten i vårt land.

*Om begränsning af riksdagsmännens antal.*

(Forts.)

Herr Nilson i Lidköping instämde häruti.

Herr Johansson i Noraskog: Om jag i mitt senare anförande i hastigheten kom att säga »stadsbor» i stället för »stadsrepresentanter», så förmodar jag, att den ärade talaren på malmöbänken icke anser mig så ensidig eller enfaldig, att jag dermed skulle hafva menat endast stadsbor och icke åsyftat stadsrepresentanter; ty det är naturligen dessa senare och inga andra frågan gäller.

Herr Petersson i Runtorp: Då det framhållits i denna kammare, att det skulle vara en så stor brist i konstitutionsutskottets förslag, att det icke tagit i betraktande det förhållandet, att större representationsrätt skulle uppstå för landsbygden, när numerären af städernas befolkning blefve mer än hälften så stor som landsbygdens, skall jag be att få yttra några ord. Jag hemställer till de ärade talare, som framhållit den stora våda, som skulle ligga deri, hvarför de icke bifallit de motioner jag vid föregående riksdagar väckt i detta ämne och i hvilka jag föreslagit lika representationsrätt för städerna och landsbygden. Det förslaget var så enkelt; hvarför biföll man ej detsamma? Då hade man icke behöft vara rädd för, att ett förhållande sådant som det nyssnämnda skulle kunna komma att ega rum. Jag hörde dock ingen af de värde talarne då yrka bifall till mitt förslag. Jag för min del är verkligen fortfarande af den åsigt, att rättvisa och billighet bjuda, att representationsrätten skall vara lika för land och stad, såsom ju också förhållandet är med afseende på Första Kammarens sammansättning. Men ingen af herrarne ville då vara med om mitt förslag. Detta gör, att jag icke gerna kan hålla derpå. Ty om det föreliggande förslaget faller, och jag får lefva och väcker ett förslag i samma syfte som de föregående, så skola herrarne nog söka undanflykter för att komma ifrån detsamma. Man får emellertid under närvarande omständigheter — såsom en föregående talare sagt — låta nöja sig med hvad man kan få, att taga ett steg i den rätta riktningen. Den tid, man synes frukta så mycket för, är nog långt borta. Och med årliga riksdagar bör det icke blifva så svårt att få till stånd en förändring, när den tiden kommer. Jag tror icke det ligger något ondt deri. Och jag hemställer till herrarne, om

Om begränsning af riksdagsmännens antal. (Forts.)

något exempel kan påvisas, hvaraf herrarne skulle kunna hafva anledning att antaga, att, om ett dylikt förslag föreläge från eder sida, vi skulle möta detta förslag med ett så koncentreradt mostånd mot hvad rättvisa och billighet kräfva, som vi få erfaras från herrarne. Vi få sträfva med all möjlig magt för att få en liten smula rättvisa.

Hvad nu beträffar sjelfva begränsningen af riksdagsmännens antal, hvilket jag anser vara det förnämsta af hvad detta förslag innehåller, så tycker jag den saken är så klar och tydlig, att svenska nationen icke i längden kan förblifva på den nuvarande punkten, att riksdagsmännens antal kan ökas i obegränsad grad. Jag vill blott här erinra om en fråga, som står på dagordningen: byggandet af ett nytt riksdagshus. Huru skall man väl kunna få till stånd ett antagligt förslag i detta hänseende, då man icke vet, om byggnaden skall rymma 300 eller 500 personer? Detta är ju alldeles orimligt. Dessutom kan jag erinra om andra nationers föredöme, hvilka hafva sina representanters antal begränsadt. Jag tror därför, att det föreliggande förslaget har sådana fördelar, att man bör för närvarande vara belåten dermed. Ehuru jag således icke är utan betänkligheter, och ehuru jag naturligtvis helst önskade ett beslut i den rigtning, jag sjelf föreslagit, skall jag dock yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till det yrkande, som innefattades i herr Alins vid utlåtandet fogade reservation; 3:o bifall till sistnämnda yrkande med det af herr Gilljam i hans reservation föreslagna tillägg; samt 4:o afslag å så väl utskottets hemställan som öfriga i ämnet framställda förslag. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan; men som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det af konstitutionsutskottet i 1:sta punkten af utlåtandet n:o 1 framlagda förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda förslag af kammaren afslaget.

Omröstningen utföll med 146 ja och 60 nej; varande alltså beslut fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Efter uppläsande vidare af utskottets förslag till ändrad lydelse af § 6 anförde:

Herr Elowson: Jag anhåller om proposition på afslag.

Herr Månsson: Jag skall be få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 2.*

Bifölls.

### § 10.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial n:o 2, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

### § 11.

Härefter företogs till behandling bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående villkoren för försäljning af bränvin.

*Punkten 1.*

Uti tvenne lika lydande motioner, afgifna, den ena, n:o 4, inom Första Kammaren, af herr *C. Treffenberg*, med hvilken herr Biesert förenat sig, och den andra, n:o 12, inom Andra Kammaren, af herr *S. M. Olsson*, med hvilken herrar Ollas A. Ericsson, M. Tysk och B. P. Ersson instämt, hade föreslagits, att § 4 mom. 2 och § 42 af gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin måtte erhålla följande förändrade lydelse, nemligen:

4 § 2 mom. »Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin sjelf eller genom ombud låta å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till salu utbjuda eller till köpare utlemna eller med köpare aftala om leverans af bränvin i mindre belopp än 250 liter»;

och 42 §. »Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af bränvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe än dertill uppgifvet är, eller, mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är, sjelf eller genom ombud å annat ställe än der han sin försäljningsrätt utöfvar, utbjuder, eller till köpare utlemnar eller med köpare aftalar om leverans af bränvin, eller tillåter den, som icke är till utskänkning berättigad», etc. (i öfrigt lika med §:s nuvarande lydelse).

Herr *C. G. Anderson* i Skeenda åter hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 14, yrkat, att 4 § 2 mom. i ofvannämnda förordning måtte erhålla följande lydelse:

*Angående  
ändring i  
bränvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.*

Angående  
ändring i  
brännvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.

»Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin låta genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, upptaga order eller avsluta aftal af köp eller till köparen utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter.»

(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motioner för närvarande icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr S. M. Olsson erhöi ordet och yttrade: Hvar och en, som hyser intresse för nykterhetsaken, måste med tillfredsställelse hafva sett, huru de lagstiftande myndigheterna gång efter annan sökt genom skärpta lagbestämmelser göra rusdryckerna så oåtkomliga som möjligt. Men det kringgående af brännvinsförsäljningslagen, som förekommit, har gjort, att jag med flere vågat uti föreliggande motioner draga denna högst vigtiga fråga inför Riksdagen. Jag anser verkligen denna samma vara så betydelsefull, att den icke kan få i tysthet passera — helst som bevillningsutskottet anført sådana skäl för afslag, som jag icke kan gilla. Utskottet har visserligen till fullo gillat syftet med motionerna, men dock på grund af nu gällande handelstraktat med Frankrike ansett sig förhindradt att tillstyrka bifal till nu ifrågasatta lagförslag. Jag vill ingalunda bestrida detta, utan erkänner, att det på visst sätt eger sitt berättigande. Men jag tillåter mig påstå, att de franska handelsresande, som besöka landsbygden, äro ett fåtal i jemförelse med det antal af våra egna landsmän, som gifva sig ut på landsbygden och fara från gård till gård för att dels för egen, dels för andras räkning med lock och pock söka förskaffa sig order å spirituosa. I denna min uppfattning stärkes jag än ytterligare, då jag ser på tabellerna öfver rikets in- och utförsel. Dessa tabeller utvisa, att vi från Frankrike importerat 927,000 liter spirituosa. Denna qvantitet är visserligen ganska respektabel, men den utgör dock en försvinnande litenhet mot all den spirituosa, som i vårt land tillverkas och som åtminstone till stor del utsäljes genom handelsresande.

Utskottet säger: »Om nu, såsom motionärerna föreslagit, svenska brännvinsförsäljare förbjödös att använda dylika ombud, skulle följderna deraf blifva, icke den, att det förderfliga systemet med brännvinsagenter upphörde, utan efter all sannolikhet den, att agenter komme att resa för utländska handelshus i stället för, såsom nu, för svenska, och att den vinst, som på denna rörelse nu tillfaller de svenska brännvinsförsäljarna, i stället skulle komma utlandet till godo.» Ja, detta är verkligen en beklaglig sanning, och det kan jag icke undgå att erkänna. Men vi få väl hoppas, att den franska handelstraktaten om ett par år skall vara uppsagd. Jag kan nemligen icke föreställa mig annat, än att Kongl. Maj:ts regering skall vidtaga de åtgärder härutinnan, som äro af behovet påkallade. Det skulle sålunda endast blifva under ett år, som de svenska handelsresande i föreliggande fall skulle vara försatta i sämre ställning än de utländska.

Såsom af den motion torde framgå, som jag haft äran framlemna i denna kammare, ligger denna sak mig ofantligt mycket om hjertat. Och då den verkligen är af så stor betydelse, och vi, såsom jag nyss sade, kunna antaga, att det skulle uppstå en bestämd minsk-

ning i antalet handelsresande, äfven om blott de svenske nu skulle drabbas af föreslagna inskränknigen, så vill jag hoppas, att denna kammare skall bifalla den af mig väckta motionen.

Ehuru jag, såsom jag framhållit, väl inser de olägenheter, som med mitt förslag äro förenade, tager jag mig alltså, herr talman, friheten att yrka bifall till den af mig jemte herr landshöfding Treffenberg i ämnet väckta motionen och afslag å utskottets hemställan.

Angående  
ändring i  
brännvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.  
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Bruse, Andersson* i Hasselbol och *Svensson* i Karlskrona,

Herr Anderson i Skeenda anförde: Till en början vill jag medgifva, att jag är utskottet tacksam för den utredning, det lemnat om det i min motion berörda ämnet. Emellertid kan jag icke gilla det slut, hvartill utskottet kommit.

Skulle så vara, att den franska handelstraktaten skulle lägga hinder i vägen för de af mig föreslagna lagförändringarna, vore detta verkligen sorgligt. Ty skall det fortgå på samma sätt som hitills, vore detta högst beklagligt.

I den trakt, jag tillhör, komma t. ex., hufvudsakligen från Stockholm, 10 å 12 handelsresande hvarje torgdag — d. v. s. en gång i månaden, ty så ofta hållas torgdagar i Gnesta — för att der utbjuda cognac, punsch och dylikt, vanligen i lådor, som sedan skickas ut i landsbygden. Dervid går så till, att de samla kring sig en skara allmoge, både bättre och sämre folk, bjuda på öl och derefter taga fram sin cognac, å hvilken de upptaga order. På så sätt narra de både den ene och den andre att köpa cognac i mindre partier. Och är det då någon, som icke vill hafva den genast, utan requirerar en låda, som framdeles skall tillsändas honom, kan det ofta hända, att det, som han sedan får hemta, är en sämre vara.

Men icke nog härmed; ofta stanna dessa handelsresande kvar till dagen derpå och skaffa sig personer, som äro hemmastadda i trakten, och som sedan resa kring i hela socknen eller hela häradet under flere dagar och utbjuda spirituosa, som de sedan sända omkring till requirenterna.

Som kredit på 3, 4 å 5 månader gerna beviljas, går det vanligtvis ganska lätt att lura allmogen att requirera. Men det kommer sedan surt efter, ty när de då i en framtid skola betala, händer det ofta, att de ej kunna det. I så fall lagsökas de; vid sista tinget förelägo till behandling icke mindre än omkring 20 dylika mål.

Ibland upptaga agenterna naturligtvis äfven kontant likvid. Blifva de då sedan på ett eller annat sätt skilda från den firma, de representera, händer det lätt, att requirenterna få betala varan en gång till.

Detta kan väl icke vara i nykterhetens intresse. Jag önskar därför på det allra kraftigaste bifall till min motion; men då jag anser lämpligt, att utskottet blir satt i tillfälle att ytterligare utreda frågan, skall jag taga mig friheten att i stället yrka återremiss.

Herr Nilsson i Kägglå: Jag kan försäkra herrar motionärer, att, om det varit möjligt att gå deras önskan till mötes, utskottet skulle hafva gjort det.

Angående  
ändring i  
brännvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.

(Forts.)

För öfrigt får jag säga, att jag på 20 år icke har sett någon agent för ett svenskt handelshus af ifrågavarande slag, men att deremot ingen enda vecka förgår, utan att vi besökas af 2 å 3 agenter från utländska hus. Och dessa sälja sina varor till sådant pris, att det är omöjligt för oss svenskar att konkurrera med dem. Så förhåller det sig på min hemort. Om det i Dalarne och några andra landskap är annorlunda, känner jag ej; men om så är, så blefve följden af att motionärernas förslag antoges blott den, att man väl sluppe ifrån de svenska handelsresandena, men att de utländska handelshusen i Hamburg, Lybeck m. fl. ställen, så länge den franska handelstraktaten eger bestånd, skulle tråda i stället för de svenska. Ty de inskränknings, som motionärerna föreslå i den ifrågavarande handeln, gälla ej, så länge vi hafva den franska handelstraktaten, större delen af utländska handelsresande; och då tjena det ju ingenting till att genomföra dessa inskränknings för de svenska sprithandlarna. Jag tror därför, att vi böra vänta, till dess vi blifva fria från traktaten; då kan det tjena till något att bifalla motionen, men ej nu.

I denna öfvertygelse yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Styffe: Det är nog riktigt, att den franska handelstraktaten nu ålägger oss att fördraga *franska* handelsresande, som här resa omkring och taga upp beställningar på *sina* varor. Men sådana handelsresande skola styrka, att de äro fransmän, att de äro ombud för franska handelshus och likaledes att de varor, som de hafva att utbjuda, äro franska. Under sådana förhållanden tror jag icke, att den skada, som deras undantagsställning kan medföra, kan vara af annan än underordnad betydelse, och att den icke bör afhålla oss från att förhindra våra egna landsmän från att begå sådana missbruk, som dem motionärerna omtalat. Herr Nilsson i Kägglå har antydtt, att äfven de andra nationer, med hvilka handelstraktater äro af oss afslutade, skulle hafva samma rättigheter som Frankrike. Detta är icke fullt exakt. Vi hafva t. ex. väl traktater med Danmark, Ryssland och Preussen, men i dessa traktater står icke frasen, att de skola behandlas som den mest gynnade nation i allt hvad handel angår. Den frasen förekommer först i senare afslutade traktater, t. ex. i dem med de forna republikerna Lybeck, Hamburg och Bremen. Men, äfven om man anser, att en sådan fras har så vidsträckt betydelse, att de kontraherande magternas undersåtar derigenom äfven tillförsäkras rättighet att resa omkring och upptaga beställningar å sina varor, så tror jag dock ej, att någon synnerlig fara hotar oss från dessa orter, ty på brännvin, som kommer derifrån, är en tull af 75 öre per liter, medan tullen å från Frankrike importeradt drufbrännvin uppgår till endast 55 $\frac{1}{2}$  öre per liter. Tullskilnaden uppgår sålunda till 19 $\frac{1}{2}$  öre. Till följd af nämnda höga tull har det också, åtminstone enligt de sista årens berättelser från kommerskollegium, icke hitkommit något brännvin från dessa orter, utan endast arrak och rom, och äfven dessa i jemförelsevis obetydliga kvantiteter. Jag tror därför icke, att man behöfver befara mycket missbruk af handelsresande från nämnda orter. Från andra länder åter bör det icke tillåtas, och då kan det icke vara skäl att fördraga sådant ofog som

det, hvarom nu är fråga, af våra egna landsmän, äfven om det i viss mån måste tolereras af *franska* handelsresande.

Under sådana förhållanden kan jag icke annat än förena mig med dem, som yrkat återremiss, för att utskottet måtte sättas i tillfälle att möjligen formulera lagparagrafen annorlunda än motionärerna föreslagit.

Angående  
ändring i  
bränvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.  
(Forts.)

Herr *Widström* instämde med herr *Styffe*.

Herr *Östberg*: För min del skall jag be att få understödja motionärernas framställning i denna fråga. Den affär, hvarom motionärerna talat och som under diskussionen ytterligare blifvit berörd, är af det slag, att man väl kan vara befogad att kalla den förderflig, och det är, synes det mig, alldeles gifvet, att detta slags bränvinsaffärer äro hinderliga för kommunernas bemödanden att verka för nykterhetens befrämjande.

Det enda skäl, som af utskottet framhållits, är det hinder, som handelstraktaten med Frankrike anses lägga i vägen för utfärdandet af de bestämmelser, som anses nödiga för stäffjande af det ifrågavarande ofoget. Jag ber att i detta afseende få förena mig med den siste talaren. De handelsresande, som skyddas af den franska handelstraktaten, äro representanter för utländska hus. De måste verkställa sina order på det sätt, att varor skickas utrikes ifrån, och då kunna endast sändas varor af dyrbarare beskaffenhet än de, som hafva åtgång på vår landsbygd. Jag tror alltså icke, att det kan vara någon affär för främmande handelshus att skicka ut agenter för att sälja spirituosa på landsbygden. Men äfven om så vore, hyser jag icke någon synnerlig betänklighet att, oaktadt den franska handelstraktaten ännu gäller, stadga ett förbud, sådant motionärerna föreslå. Ty, som herrarne veta, har man rätt stor anledning att förmoda, att den nuvarande franska handelstraktaten kommer att inom två år upphöra att vara gällande. Och om det skulle blifva en ny traktat, kan man väl antaga, att bestämmelserna just i denna punkt komma att blifva annorlunda än de nu äro. Att på så kort tid, som nu återstår, nemligen två år, några utländska handelshus kunde finna sig föranlåtna att börja någon affär i Sverige, som för öfrigt skulle medföra ganska stor risk, tror jag ej att man har anledning att befara; och den lilla olägenhet, som en eller annan utländsk handelsresande skulle kunna medföra, tror jag icke hafva någon afsevärd betydelse.

Då meningens inom landet och, som jag antager, äfven inom kammaren är för att stäffa detta ofog, så tror jag, att intet hinder därför föreligger, och ber därför att för min del få instämma i yrkandet på återremiss.

Med herr *Östberg* förenade sig herr *Larsson* i Berga.

Herr *Beskow*: Med glädje har jag hört, att de allra fleste talarne yrkat bifall till motionerna, fastän under form af återremiss.

Man försöker att stänga krogarne här och der i landet, der de spridt förderf; här är, såsom herr *Treffenberg* anmärkt i motiveringen

Angående ändring i brännvinsförsäljningsförelagningen.  
(Forts.)

till sin motion, fråga om ingenting mindre än ett slags ambulatoriska krogar i ny form. Man vet, huru det ser ut på landet, der dessa handelsresande komma och bjuda ut sina varor. Man tycker då, att det är ett gynnsamt tillfälle att taga sig ett rus, och härigenom uppkommer mycket elände.

Det har redan förut påpekats, att det enda skälet, som utskottet haft mot de ifrågavarande motionerna, var de hinder, som den franska handelstraktaten lägger i vägen. Det gläder säkert många att nu veta, att denna traktat kommer att uppsägas, om, såsom man väl får hoppas, Riksdagens framställning i detta syfte af Kongl. Maj:t bitrådes. Det är verkligen ännu ett skäl att uppsäga denna traktat, då det i utskottets betänkande heter: »Så länge denna traktat gäller, kunna sålunda franska handelsbus icke betagas rättigheten att i Sverige genom reseombud upptaga beställningar på bränvin, hvilken vara utgör en af Frankrikes förnämsta exportartiklar på Sverige.» Om nu Riksdagen skulle bifalla motionerna, skulle det kan hända bidraga till att traktaten blefve uppsagd.

Jag ber äfven att få fästa kammarens uppmärksamhet på den reservation, som är afgifven af herrar Boström, Lithander, Tham, Fock och Styffe. Då så många framstående medlemmar af utskottet hafva inlagt sin reservation, föreställer jag mig, att sakens utgång är temligen viss, och ber att få förena mig med dem, som yrkat återremiss, i förhoppning att slutresultatet blir bifall till de föreliggande motionerna.

Herr *P. Waldenström* instämde med herr Beskow.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Det skäl, som af bevillningsutskottet blifvit anfördt för afslag å de väckta motionerna, anser jag för min del fullt tydligt. Det är ju visadt, att franska handelstraktaten lägger hinder i vägen för bifall till motionärernas framställning. Om bevillningsutskottet genom tillstyrkande af motionerna hade kunnat verka eller trots sig verka i nykterhetens intresse, så kan jag försäkra herrarne, att bevillningsutskottet ej skulle hafva motsatt sig deras antagande. Men bevillningsutskottet har utgått från den åsigten, som äfven jag delar, att man genom bifall icke i ringaste mån skulle understödja nykterhetssträfvandena, utan endast ställa de inhemska producenterna och försäljarne i sämre ställning än de utländska. Motionärerna yrka, att, t. ex. då en svensk försäljare är ute på en jernvägsresa, han icke skulle ega rätt att med köpare göra aftal om tillsändande af ett visst quantum spritvaror. Men om i samma kupé vore en utländsk agent, så skulle denne vara oförhindrad att göra upp hvilken affär som helst. Kan det verkligen vara skäl att gynna de inhemska näringarna på ett sådant sätt, att man genom dylika förbud låter den vinst, som skolat komma den inhemske försäljaren till godo, stanna i fickorna på utländingen, som helt visst icke skulle underlåta att passa på tillfället att sålunda kunna ensam få sälja lika mycket, som eljest både inhemska och utländska agenter tillsammans.

Jag kan vid detta tillfälle icke annat än uttala min förvåning



öfver ett uttalande, som här nyss fälades af ett par talare, nemligen det, att den franska handelstraktaten icke skulle i förevarande hänseende lägga så stora hinder i vägen, och att det var en obetydlig-  
 het af dylika varor, som hitfördes från Frankrike. — Mine herrar! *Angående ändring i bränvinsförsäljningsförordningen.*  
 Det är icke mer än några dagar sedan, då, under behandlingen af frågan om uppsägning af den franska handelstraktaten, åtminstone den ene af desse talare påvisade hvilka oerhörda hinder den franska handelstraktaten lade i vägen för oss att handla på egen hand, hvart vi än vända oss. Det ser sannerligen ut, som om en del af de svårigheter, som då påpekades, allaredan skulle vara undanröjda, blott därför att kammaren i frågan fattat sitt beslut. Jag är för min del öfvertygad om, att de olägenheter, som då ansågos binda vår handlingsfrihet, fortfarande stå kvar; men, oaktadt jag var en bland dem, som då talade mot traktatens uppsägning, så vill jag dock ställa den inhemska producenten och försäljaren i sämre ställning, än den utländska, och af denna orsak anhåller jag om bifall till utskottets förslag. *(Forts.)*

Herr Nyström: Efter de anföranden, som redan hållits, kan jag fatta mig helt kort. Jag instämmer i yrkandet om återremiss, därför att jag anser det vara hög tid, att det oskick, som i anmärkta fallet nu råder, blir städfadt. När man från så många olika trakter af vårt land får underrättelser om de hopar af profryttare, med hvilka det öfversvämmas, och särskildt om här ifrågavarande slag af affärer, när man får veta, hvilka härvid äro säljare, hvilka äro köpare, hurudan varan är och hvilka följderna af handeln blifva, så är det temligen tydligt, att man af alla dessa underrättelser icke kan komma till annan slutsats än den, att man med användande af hvarje lofligt medel och så fort som möjligt bör söka afskaffa detta onda.

Det kan ju hända, att utskottet har rätt deri, att man icke kan utan vidare antaga ifrågavarande motioner, sådana de blifvit framställda. Derom vill jag ej tvista; men jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss, därför att återremissen skall bära otvetydigt vittnesbörd derom, att det är denna kammares bestämda vilja att det så snart som möjligt skall blifva slut på detta oskick, och att man för ernående af detta mål icke bör lemna något lofligt medel oförsökt.

I detta yttrande instämde herrar *Lyttkens, Johansson* i Esset, *Eriksson* i Elgered, *Westin, Olsson* i Frösvi, *Ersson* i Vestlandaholm, *Andersson* i Baggböle, *De Laval, Lyth, A. V. Carlsson, Björck, Ekeborgh, Petersson* i Boestad, *Sjöberg, Anderson* i Tenhult, *Pettersson* i Tjärsta, *Andersson* i Lyckorna, *Lundén, Olsson* i Kyrkebol, *Andersson* i Upsal, *Olson* i Stensdalen och *Broström*.

Herr Sandwall yttrade: Vid frågans behandling inom utskottet voro vi alla — derom kan jag försäkra herrarne — ense derom, att det hade varit önskvärdt att motionerna kunnat bifallas; men det kunde, på sätt en föregående talare, herr Jöns Bengtsson, påpekat, icke ske utan att derigenom utländingen gynnades och utan att på samma gång en orättvisa beginges mot de svenske spritförsäljarna, som ju

Angående äro beskattade för sin rörelse och på sådan grund hafva anspråk på  
 ändring i att få förblifva orubbade i sin goda rätt.  
 bränvinsför-  
 säljningsför-  
 ordningen.

(Forts.)

Dessutom synes motionärerna gå temligen långt i sitt yrkande beträffande 4 § 2 mom. Der säges nemligen: »Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin sjelf eller genom ombud låta å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till salu utbjuda eller till köpare utlemna eller med köpare aftala om leverans af bränvin i mindre belopp än 250 liter».

Det är väl temligen orätt, att en svensk man, som har bränvin till afsalu, icke ens skall hafva rättighet att, om han t. ex. befinner sig på resa i en jernvägskupé, få afsluta aftal om försäljning utan att riskera att af en person, som åhör detta, kunna angifvas till åtal och bötfällas. Sådant kan väl icke få anses vara rimligt eller billigt. Den franska handelstraktaten säger tydligt och klart, att en handelsresande från Frankrike eger att träffa aftal om och sälja sina varor, äfven om han icke förer dem med sig och sålunda icke direkt kan öfverlemna dem. Man invänder väl, att franska handelsresande sällan resa här i landet. Men agenter från andra nationer, hvilka behandlas såsom den mest gynnade nation, förekomma här desto mera; och herr Styffe upplyste, att agenter från Hamburg, Lybeck, och Bremen, hvilka orter just skola behandlas såsom den mest gynnade nation, öfversvämma Sverige med spritvaror. Och om vid sådant förhållande utskottet biträdt motionerna, så hade det visserligen icke dermed befrämjat nykterhetens sak, utan endast gynnat den utländska försäljningsrätten framför den svenska.

Jag har väl ingenting att invända mot en återremiss, ehuru jag för min del icke kan inse hvad verkan den skulle medföra.

Herr Östberg yttrade, att det endast var utmärkta och dyrbara varor, som de utländske agenterna sälja. Hvar och en, som af en dylik agent låtit narra på sig en eller annan liter konjak eller dylik vara, har, derom är jag öfvertygad, kommit till ett annat resultat; han har snart insett, att denna konjak endast utgjordes af färgadt bränvin.

Utskottet har emellertid, som sagdt, icke kunnat med bästa vilja komma till annat resultat, än det, som i dess betänkande föreligger, och detta just till följd af gällande handelstraktater.

Herr Edelstam: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande från en talare på kalmarlänsbänken, att det i hans hemtrakt hufvudsakligen vore agenter för utländska hus, som reste omkring. Det är ju möjligt, att detta är förhållandet hvad angår kalmartrakten; men i Södermanland är deremot förhållandet helt och hållet annorlunda. Enligt den erfarenhet, jag såsom domare fått göra, har det visat sig, att ganska många agenter för svenska handelshus och särskildt för handelshus från Stockholm göra dylika affärsresor i landsbygden. Vid det sista ting, jag sjelf höll, förekommo icke mindre än tio å elfva mål, deri handelshus i Stockholm sökte utkräfva sina fordringar för spritvaror, som deras agenter levererat till torpare, hemmansegare, hemmansbrukare, ja till och med till godssegare. De instämde personerna förklarade, på ett par undantag när, att de redan betalt

varorna till agenterna; men då kändarna häremot erinrade, att deras agenter icke egt rättighet att uppbära betalningen, så blef följden deraf den, att en och annan fick betala den erhållna varan möjligen två gånger. Jag vill ej inlåta mig å frågan, om handelstraktaterna lägga hinder i vägen för bifall till motionerna, men i likhet med herr Nyström vill jag uttala en önskan att, äfven om icke någon åtgärd på sätt motionärerna åsyftat må komma till stånd, kammaren likväl genom att besluta ärendets återremitterande tillkännagifver sin önskan, att det rådande missförhållandet så fort som möjligt varder undanröjdt. Af sådan anledning instämmer jag med dem, som yrkat återremiss.

*Angående  
ändring i  
bränvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.*  
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Äfven jag skall be att få instämna med dem, som yrkat återremiss. Det var dock icke af den anledningen, som jag begärde ordet, utan jag gjorde det för att söka belysa frågan ur en annan synpunkt. Flere talare hafva i likhet med utskottet tagit för alldeles gifvet och klart, att den franska handels-traktaten skulle lägga hinder i vägen för att bifalla motionärens förslag. Jag för min del vill ställa mig på en motsatt ståndpunkt. Jag anser, att vi hafva full frihet att genomföra denna lagstiftning såsom vi sjelfve vilja. Ty hvad bestämmer den franska handelstraktaten för ett fall, sådant som detta? Jo den säger, att en fransk handels-resande eger att uppgöra aftal om leveranser, vare sig dervid företes prof eller icke på varans beskaffenhet. Nåväl, hvad är det nu fråga om enligt herr Treffenbergers förslag? Jo, om förbud mot att sälja eller sluta aftal om mindre partier än 250 liter. Men skall den franska handelsresanden på grund af traktaten ega att taga beställning på huru små quantiteter som helst, till och med möjligen på en sup, eller ega vi icke rättighet att i vår inre lagstiftning vidtaga de skärpta bestämmelser, som vi i sedlighetens syfte finna af nödvändigheten påkallade men som för öfrigt, i det stora hela taget, icke böra kunna föranleda någon minskning i Frankrikes export eller försäljning af dess spritvaror inom vårt land? Hela skilnaden blir den, att i det ena fallet får man icke sälja under 250 liter och i det andra fallet, enligt bevillningsutskottets sätt att tolka traktaten, får man sälja huru små belopp som helst. För min del skulle jag tro, att vi hafva rättighet att i förevarande fall lagstifta huru som helst, och jag stödjer denna min åsigt ytterligare derpå, att då under den tvist, som pågick för någon tid sedan mellan Spanien och Sverige rörande höjd tull på svensk sprit, som infördes till Spanien, det egentligen icke ifrågasattes, huru vida Spanien hade handlat riktigt och i strid mot gällande handelstraktat, derest Spanien för egen tillverkning af samma vara vidtagit precis samma förhöjning och åtgärder, som i afseende på den införda, d. v. s. att Spanien pålagt densamma lika stor accis som på den från utlandet införda, eller en tillverkningsafgift, som motsvarade den förhöjda tullsatsen på sistnämnda vara.

Det är naturligtvis klokast att i ett fall, sådant som detta, ställa sig på försigtighetens ståndpunkt och icke onödigtvis framkalla tvister med Frankrike. Men jag anser, att äfven den af mig berörda sidan

Angående af saken bör beaktas. Och då jag tager för gifvet, att frågan kommer  
 ändring i mer att till utskottet återremitteras, ville jag hafva uttalat den för-  
 bränningsför- hoppningen, att utskottet vid förnyad behandling af frågan ville taga  
 säljningsför- ordningen. jemväl det nu sagda i öfvervägande.

(Forts.)

Herrar *Ollas A. Ericsson, Jansson* i Krakerud och *Olsson* i Ornakärr instämde häruti.

Herr *Larsson* i Mörtlösa: Jag skulle helst hafva sett, att man kunnat bifalla motionärernas förslag; men då man genom ett förbud endast skulle träffa svenska handelsresande utan att förbudet, till följd af bestämmelsen i franska handelstraktaten, sträckte sig till utomlands boende handelsresandes rättighet till försäljning af spirituösa varor här i landet, så skall jag, under förhoppning om att en återremiss möjligen kan leda till ett bättre resultat, åtnöja mig med att förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr *S. M. Olsson*: Då de fleste bland de talare, som här uppträdt, yrkat återremiss, så skall jag återtaga mitt eget förslag samt instämma med dem, som yrkat återremiss; och jag gör detta i den förhoppning, att bevillningsutskottet, som har motionsrätt, möjligen skall kunna gifva ifrågavarande stadgande sådan form, att det af mig åsyftade resultatet lättare må vinna framgång.

Herr *Andersson* i Hasselbol förenade sig i detta yrkande.

Herr *E. W. Carlson*: Då jag icke låtit anteckna mig såsom reservant mot föreliggande punkt af betänkandet, så skall jag be att få med några ord angifva anledningen dertill.

Inom den afdelning af utskottet, som först hade att handlägga denna fråga, yrkade jag, så varmt jag kunde, bifall till herrar *Treffenbergs* och *Olssons* motioner, men möttes då genast med den förklaringen, att det icke kunde låta sig göra att antaga desamma i oförändradt skick. Der står nemligen, såsom redan förut blifvit påpekadt, att ingen skulle ega att till *salu utbjuda* eller med köpare *aftala om* mindre partier än 250 liter. Skilnaden mellan dessa uttryck till *salu utbjuda* och *med köpare aftala* ansåg man väl icke vara så stor, och anmärkningarne deremot hade ju icke varit så synnerligen svåra att öfvervinna, ty bevillningsutskottet hade ju haft rättighet att ändra den föreslagna bestämmelsen. Det väsentligaste hindret emot tillstyrkande af motionerna var emellertid, såsom utskottet också angifver, den franska handelstraktaten, hvilken af utskottets fleste ledamöter ansågs lägga ett bestämdt hinder i vägen för oss att lagstifta i detta afseende, då man hvarken skulle kunna förhindra fransmän eller andra utländingar från de land, som äro tillförsäkrade behandling som de mest gynnade nationer, att här utbjuda och försälja spirituosa. Lagen skulle sålunda endast kunna hindra svenske agenter, och man ansåg icke lämpligt att sätta dem i sämre ställning än de utländska husen fortfarande komma att ega. Jag skall sålunda med stor förnöjelse instämma i yrkandet på

återremiss till den kraft och verkan det hafva kan, ty det blefve åtminstone en opinionsyttring från denna kammars sida. Jag har emellertid velat angifva min åsigt, då jag icke låtit anteckna mig såsom reservant. Jag trodde nemligen icke, att Riksdagen vore benägen för att inskränka svenska medborgares rättigheter till förmån för utlänningarne; men om så är fallet, skall jag icke bekymra mig mycket deröfver, då det ju icke kan komma att räckta längre än till de nu gällande traktaternas utgång.

Angående  
ändring i  
brännvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.  
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Svensson* i Rydaholm och *Johansson* i Strömsberg.

Herr Björkman: För min del kan jag icke förstå, att ett bifall till motionärernas förslag skulle verka så mycket till nykterhetens befrämjande, och icke heller tror jag, att utskottets förslag skulle göra det, men då man nu tror, att en återremiss skall en så kraftig verkan åstadkomma, så vill jag förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Bäckgren: Jag vill för min del gerna medgifva, att bevillningsutskottet har rätt deri, att den 17 artikeln i franska handelsraktaten lemna fransmännen tillåtelse att fara kring i vårt land och försälja franska spritvaror, i hvilken mängd som helst, och jag vet väl, att våra handelsfördrag med en del andra länder tillförsäkra dessa dylika förmåner som Frankrike, men fastän nu så är, kan jag dock icke i allo dela den slutsats, hvartill utskottet har kommit just med hänsyn till nämnda artikels innehåll. Utskottet antager nemligen, att om motionerna bifölles och de svenska agenterna sålunda förbjödes att sälja spritvaror, skulle dessa agenter komma att till fullo ersättas af utländska sådana, hvarigenom tillfället att erhålla spritvaror blefve lika lätt och frestelsen dertill lika stor, som nu är förhållandet. Här- emot vågar jag hysa en olika uppfattning. Om man antager, att den franska handelstraktaten, sådan den nu är, skall gälla under en lång följd af år, då är det mycket troligt, att de utländska spritvaru- agenterna skulle komma att så småningom ersätta de svenska; men om den franska handelstraktaten kommer att upphöra den dag, Riksdagen önskar, kan man visst icke taga för gifvet, att under den nu återstående traktatstiden den utländska sprithandeln i vårt land skall vinna den omfattning och uppblomstring, som utskottet antagit. Emot en sådan uppblomstring torde äfven den nu gällande tullen å spritvaror i vårt land lägga något hinder.

Utskottet säger vidare, att om motionerna bifölles, skulle den vinst, som för spritvaruhandeln genom agenter nu tillfaller svenska brännvinsförsäljare, i stället komma utlandet till godo. Ja, men osäkert kan det väl vara, huru vida lagen nu rätteligen kan anses tillåta agenter att fara kring och sälja spritvaror, ty i § 4 mom. 2 af förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin heter det: »Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin låta genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna brännvin i mindre belopp än 250 liter.» Här begagnas ordet *utlemna* och talas om *stället, der han sin för-*

Angående *säljningsrätt* utöfvar; och deraf kan man få den uppfattning, att *ändring i lagen* rätteligen afser, att icke blott *utlemningen* utan äfven *försäljningsförordningen* är bunden vid bestämda platser. Ännu tydligare framgår detta af 42 §, som lyder sålunda: »Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af bränvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe än dertill uppgifvet är» o. s. v. Här af synes ju tydligt framgå, att om någon idkar handel med bränvin på annat ställe än dertill *uppgifvet är*, är han förfallen till böter. Domstolarne hafva emellertid folkat dessa bestämmelser olika.

(Forts.)

Motionärerna hafva betecknat spritvaruförsäljningen genom agenter såsom ett »fräckt kringgående af lagen». Äfven om detta uttryck är något för skarpt, torde dock den åsigten hafva skäl för sig, att icke blott *utlemningsrätten* utan äfven *försäljningsrätten* äro bundna vid den plats, der rättigheten att försälja bränvin är sökt och beviljad. Då motionärerna nu endast vilja i lagen hafva ett uttryck för, att den rättighet till spritvaruförsäljning, som åt någon är medgifven för ett ställe, icke skall kunna utöfvas på alla andra platser och orter i vårt land, och således äfven der, hvarest andra personer hafva mot afgift förvärfvat försäljningsrätt, så synes det mig, som om motionärerna bort kunna påräkna Riksdagens bifall till denna framställning. Och då deras framställning otvetydigt går i nykterhetens intresse, och tillfälle härvid erbjudes Riksdagen att genom ett bifall till motionerna räcka de nu arbetande nykterhetsvännerna en hjälpsam hand i deras aktningvärda sträfvanden och bemödanden, så önskar jag framgång åt herrar Treffenbergs och S. M. Olssons med fleres motioner. Då nu en framgång möjligen skulle kunna vinnas derest utskottet å nyo finge taga frågan under ompröfning, skall jag förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Anderson i Skeenda: Jag anhåller om ursäkt, för det jag ännu en gång begärt ordet. Jag tror icke att desse agenter, som resa för franska handelshus, kunna eller ens våga lemna dessa utbudna varor på flera månaders kredit, såsom våra svenska resenärer göra, då de icke känna till personernas solidaritet; och får man icke varan på kredit, vore dermed mycket vunnet. Agenterna skulle då icke heller få någon nämnvärd afsättning.

Jag anser det sålunda icke alls farligt, om desse franska handelsresande komma hit, ty om den af oss åsyftade förändringen i bränvinsförsäljningsförordningen komme till stånd, blefve deras affärsverksamhet nog i betydlig mån hämmad.

Jag vidhåller därför mitt förra yrkande om återremiss.

Herr Erickson i Bjersby: Om än till följd af franska handels-traktatens innehåll det mål, motionärerna åsyfta, icke kan genom ett bifall till de nu väckta förslagen fullständigt vinnas, är det likväl utom allt tvifvel, att hvad härutinnan redan nu skulle kunna uträttas, vore ett icke oväsentligt steg i den rätta riktningen. Hvad man i en sådan fråga som den föreliggande kan åstadkomma, det må vara huru litet som helst, är alltid relativt en stor vinst. På grund här af och då jag i sak är ense med motionärerna, liksom vi

möjligen vore det äfven, då frågan om handelstraktaternas uppsägning här förelåg till behandling, förenar jag mig med de talare, som yrkat frågans återförvisning till utskottet för förnyad behandling.

*Angående  
ändring i  
bränvinsför-  
säljningsför-  
ordningen.*

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner gifvits på de yrkanden, som återstodo, beslöt kammaren återförvisa ärendet till utskottet för förnyad behandling.

Under *punkten 2* hemställde utskottet, att en inom Andra Kamraren af herr *C. J. Petersson* i Eksebo väckt motion, n:o 173, om åläggande för de samhällen, hvilka vilja förvärfva utskänknings- och minuteringsrätt af spritvaror, att öfverlåta denna handel till bolag, icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde nu

Herr Petersson i Eksebo: Mot bevillningsutskottets motivering i föreliggande punkt ber jag att få yttra några ord. Jag är icke af samma åsigt som utskottet, då det säger, att de missbruk, som för närvarande förekomma i många mindre städer med afseende på bränvinshandeln, kunna botas genom de af bevillningsutskottet i fjerde punkten föreslagna större afgifter, som i dylikt fall skulle från städerna utgå. Vi känna säkerligen allesammans, huru det i många fall går till i de städer, der bränvinsbolag icke finnas. Der träffas i tysthet aftal mellan personer, som förbinda sig att till staden lemna antingen en bestämd summa eller också hela vinsten på rörelsen, i följd hvaraf landsting och hushållningssällskap gå miste om en betydlig inkomst. Jag vet sjelf, att det gått så till på vissa ställen. Att jag nu icke kunnat föreslå det rätta sättet att hämma detta missbruk, torde icke förefalla besynnerligt; men jag hade föreställt mig, att bevillningsutskottet, med den motionsrätt det eger, möjligen skulle vilja tänka ut något bättre sätt att förekomma detsamma. Min motion har visserligen blifvit ganska knapphändig affattad, enär jag icke hade tillfälle att så sätta mig in i saken som jag bort, men detta åter kommer sig deraf, att jag icke anlände till riksdagen förr än endast ett par dagar före motionstidens utgång. Ett sätt, som jag tror skulle verka bättre än det af utskottet nu föreslagna, vore att tillämpa samma bestämmelser för städerna som för landsbygden, eller att bränvinsförsäljningsrättigheten skulle öfverlätas genom Konungens befallningshafvandes försorg. Detta blefve antagligen en hämsko på dem, som i detta fall vilja kringgå gällande lag.

Då man nu icke är rätt viss på, huru det kan komma att gå med de af bevillningsutskottet i fjerde punkten föreslagna förändringar, förefaller det mig, som om det vore klokast att nu återremittera föreliggande punkt, till dess man finge se, hvilken utgång den fjerde punkten kommer att få. Jag yrkar sålunda återremiss af förevarande punkt.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

*Punkten 3.*

Bifölls.

*Angående  
fördelning af  
brännvinsför-  
säljnings-  
medlen.*

*Punkten 4.*

Med anledning af inom Andra Kammaren väckta särskilda motioner, af herr *Ol. Andersson* i Hasselbol, n:o 8, af herr *H. Eriksson* i Elgered, n:o 43, samt af herr *J. Eklund*, n:o 130, hemstälde utskottet under förevarande punkt,

att Riksdagen måtte besluta, att 22 § 1 och 2 mom. i gällande förordning angående vilkoren för försäljning af brännvin m. m. skall erhålla följande lydelse:

## § 22.

1. De afgifter — — — (lika som förut) — — — fördelas:

*för Stockholms stad:*

sju tiondedelar tillfalla staden, så vida brännvinshandeln är öfverlåten åt bolag; i annat fall erhåller staden fem tiondedelar; återstoden insättes i statskontoret;

*för annan stad, som ej deltagar i landsting:*

a) då brännvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:  
sex tiondedelar tillfalla staden;  
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;  
tre tiondedelar insättras i statskontoret;

b) då brännvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:  
fyra tiondedelar tillfalla staden;  
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;  
fem tiondedelar insättras i statskontoret;

*för stad, som deltagar i landsting:*

a) då brännvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:  
fyra tiondedelar tillfalla staden;  
två tiondedelar tillfalla länets landsting;  
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;  
tre tiondedelar insättras i statskontoret;

b) då brännvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:  
två tiondedelar tillfalla staden;  
två tiondedelar tillfalla länets landsting;  
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;  
fem tiondedelar insättras i statskontoret;



## för landsbygdskommunerna:

hela afgiften — — — (lika som förut) — — — öfverlåten.

2. De andelar — — — (lika som förut) — — — folkmängd.

Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje lands-  
tingsområde, ega landstinget och vederbörande hushållningssällskap  
att uppbära hvardera två tiondedelar samt landsbygdskommunerna  
sex tiondedelar. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes  
efter folkmängden.

Angående  
fördelning af  
bränvinsför-  
säljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts

af herrar *E. G. Boström, S. Cederschiöld, F. G. Sandwall, A. Svartling* och *K. Styffe*; samt

af herr *E. V. Carlson*.

Efter föredragning af punkten anförde

Herr Ryding: En af motionärerna i den fråga, som nu föreligger till behandling, har emot bestämmelserna i § 22 af gällande bränvinsförsäljningsförordning anmärkt: att de, bland annat, »skydda städernas ekonomiska intresse,» och på grund deraf yrkat ändring i samma bestämmelser. I motsats till honom anser jag det vara både klokt och nödvändigt, att städernas såväl som landsbygdens rättmätiga intressen vederbörligen skyddas, och icke minst städernas med afseende å det betydande utvecklingsarbete, hvori de för närvarande äro stadda. De officiella siffrorna utvisa i hvilken hög grad de skuldbördor ökats, hvilka städerna under de senare åren påtagit sig, och detta icke för bestridande af löpande utgifter, såsom för fattigvård eller dylikt, utan för åstadkommande af företag och institutioner, af hvilka jemväl framtiden tillskyndas gagn. Uppenbart är, att vid planläggningen och besluten härom, städerna tagit hänsyn till den inkomst af bränvinsmedel, som i gällande bränvinsförsäljningsförordning är dem tillförsäkrad, och lika antagligt är, att äfven långifvarne, vid beräkning af den säkerhet de kunna hafva att påräkna för sina lån, tryggt sig vid samma faktor. Kan det nu vara rätt och billigt att helt plötsligt rubba detta stöd? Om utskottets förslag bifölles, skulle två af de städer, som jag har äran att representera, gå miste om en femtedel af ifrågavarande inkomst och den tredje skulle mista ända till hälften deraf. Detta finner jag för min del vara allt för våldsamt och nödgas därför protestera deremot.

Såsom ett annat skäl för de väckta motionerna har äfven nykterhetssträfvandet framhållits. För mig är det svårt att finna huru detta sträfvande skall kunna stödjas derigenom att städernas andel i bränvinsafgifterna och försäljningsvinsten förminskas, ty närmaste följderna af en sådan förändring lär väl blifva den, att städerna skola försöka uppbära inkomsten af bränvinshandeln för att med en ökad vinst göra sig skadeslösa för den minskade andelen, och detta vore väl lättast gjordt genom att sänka prisen och dermed öka konsum-

Angående  
fördelning af  
bränvinsför-  
säljnings-  
medlen.

(Forts.)

tionen. I olikhet med den ene reservanten på stockholmsbänken herr E. V. Carlsson håller jag nemligen före, att vinsten snarare skall ökas än minskas genom sänkta pris, ty »ju större omsättning dess större handelsvinst,» är en gammal regel i all detaljhandel. Eller också skola städerna lockas att anlita den af herr C. J. Pettersson i Eksbo nyss klandrade utväg, nemligen att upplåta försäljningsrätten åt någon enskild person, som på förhand förbinder sig att till staden afstå antingen hela vinsten eller ock ett visst bestämdt belopp af densamma, hvarigenom landtkommunerna skulle få en bra ringa inkomst från dessa städer. Till dylika öfverenskommelser skola städerna dess lättare förledas, om i bränvinsförsäljningsförordningen införas bestämmelser, som uppröra rättskänslan och strida emot hvad billighet och grannlagenhet kunna anses kräfvä.

Man må säga hvad man vill, så torde det likväl vara obestriddigt, att en mycket besynnerlig väg blifvit beträdd genom att låta den handelsvinst, som inom en kommun uppstår till följd af en derstädes bedrifven affär, fördelas med vissa bestämda andelar jemväl på andra kommuner, som med affären icke hafva det ringaste att skaffa. På denna väg har Riksdagen likväl redan slagit in, och att nu åstadkomma någon förändring deri lär icke vara möjligt. Men åtminstone borde man kunna fordra, att så viktiga bestämmelser, som de ifrågakvarande, hvilka djupt ingripa i en mängd samhällens ekonomi, icke oupphörligen med endast korta uppehåll underkastas förändringar. Och om det är Riksdagens mening, såsom framskyntar af betänkandet, att vidare fortgå på den beträdda vägen och sålunda allt mer och mer på landtkommunerna öfverflytta vinsten af bränvinsförsäljningen inom städerna, så bör åtminstone en bestämd amorteringsplan med vissa amorteringstider på förhand uppgöras, så att städerna kunna veta hvad de hafva att rätta sig efter vid uppgörande af sina ekonomiska beräkningar för framtiden. Detta anser jag vara första vilkoret för en ny förändring, om en sådan skall ifrågakomma, hvilket jag dock naturligtvis icke på något vis förordar.

På dessa i korthet anförda grunder yrkar jag afslag på såväl utskottets hemställan i denna punkt som de i ämnet väckta motioner.

Häruti instämde herrar *Metzén, De la Gardie, Sundberg* i Wexjö, *Westrin, Lönegren, Arhusiander, Gustaf Berg, Lilljegvist, Andrén, Liljeholm, Lundén, A. Waldenström, Elis Nilsson, Thestrup*, friherre *Peyron, Sjögren, Ahlström, Dieden, Lyth, Wittrock, Billing, Björck, Beskow, Höglund, A. V. Carlson, Martin, Rydin, Larsson* i Upsala, *Söderblom, Gumælius, Hederstierna* och *Kardell*.

Vidare anförde:

Herr E. V. Carlson: Då jag vid det nu föreliggande betänkandet fogat min reservation, så skulle jag kunna inskränka mig till att hänvisa till hvad jag deri anført, såsom varande min åsigt i föreliggande fråga. Men då tiden för reservationers afgifvande var ganska knapp, nemligen blott två timmar, medhann jag icke att med

ledning af den officiella statistiken göra en jämförelse mellan denna och utskottets sifferuppgifter.

Jag ber nu till en början att få åberopa hvad jag i reservationen omnämmt, att det syntes mig såsom om fullgiltig rättsgrund saknas för utskottets förslag om ändrad fördelning af dessa vinstmedel emellan städerna och landsbygden. För min del anser jag, att dessa medel borde ingå till statsverket, hvarigenom stad och land skulle undgå att tvista om dessa penningar, hvilka enligt min uppfattning icke äro annat än orättfärdighetens mammon. Men då ett sådant förslag icke kunde vinna utskottets anslutning, måste jag stanna vid min reservation i fråga.

Om de uppgifter, som utskottet lemnat rörande det *behof* af dessa medel, som må förefinnas i städerna eller på landet, kunna anses utgöra någon rättsgrund för medlens fördelning, så tror jag, att, derest behöfvat lägges till grund för fördelningen, ett skäl förefinnes för medlens fördelning till städernas förmån, nemligen det, som af den föregående talaren redan är omnämndt, nemligen den oerhörda skuldbörda, som hvilar på stadskommunerna i jämförelse med å landtkommunerna. Enligt den officiella statistiken för år 1887 utgjorde stadskommunernas samfälda skulder då 125,936,798 kronor, hvilken skuldsumma fördelad på stadsinvånarna utgör icke mindre än 149 kronor 62 öre för hvarje invånare i stad. Deremot uppgingo landtkommunernas skulder allenast till 15,630,100 kronor, hvilket på hvarje invånare på landsbygden utgör endast 4 kronor 1 öre. I fråga om fattigvården, derför, enligt hvad utskottet framhåller, omkostnaderna skulle vara betydligt större för landsbygden än för städerna, befinnes af samma statistik, att understödstagarnes antal på landet utgör 168,025 personer eller 4,3 procent af hela landtbefolkningen samt i städerna 62,355 eller 7,4 procent af samtliga stadsinvånare. Antalet af understödstagare hade under samma år i städerna *ökats* med 2,301 personer eller med 3 procent, men å landsbygden *minskats* med 232 personer eller 0,1 procent. Rörande särskildt förhållandet i de större städerna ber jag att få nämna, att under samma år Malmö stads fattiga utgjorde 15,62 procent af invånareantalet, de i Norrköping 10 procent, de i Göteborg  $8\frac{1}{2}$ , och de i Stockholm 6,17 procent af de respektive städernas hela invånareantal. Jag tror, att dessa siffror visa, att fattigvården i städerna är stadd i en oro-väckande tillväxt, och det är ingalunda säkert, att städerna skola kunna understödja sina fattiga utan ökad uttaxering, om man beröfvar dem dessa bränvinsförsäljningsmedel.

Den hopsummering, som utskottet gjort af utgifter till såväl fattigvård som folkskola och kyrka utvisar, att dessa utgifter för landtkommunerna uppgå till 21,280,389 kronor eller 5 kronor 46 öre per invånare, samt inom stadskommunerna till 8,984,955 kronor eller 10 kronor 67 öre per invånare. Taga vi nu endast kostnaden för fattigvården och icke medräkna utgifter för folkskolor och kyrkliga ändamål, så finna vi, att den för landtkommunerna utgjorde 5,526,397 kronor, hvilket gör 1 krona 42 öre per invånare, då deremot utgifterna för stadskommunernas fattigvård utgjorde 3,433,802 kronor eller 4 kronor 7 öre per invånare.

Angående  
fördelning af  
bränvinsför-  
säljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Angående  
fördelning af  
bränvinsför-  
säljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Så vidt jag kan förstå, visar statistiken sålunda, att behovet af dessa bränvinsmedel förefinnes i större grad för städerna än för landsbygden. Jag har redan förut sagt, att jag icke anser *behovet* af bränvinsmedlen såsom någon rättsgrund; men oafsedt det större behovet för städerna af ifrågavarande medel, torde städerna också hafva större rätt till dem än landskommunerna. På förmiddagen framstälde en talare den frågan: »med hvad rätt vilja städerna behålla den större delen af bränvinsförsäljningsmedlen?» Jag vill vända om den frågan och säga: »med hvad rätt vill landsbygden tillskansa sig den större delen på städernas bekostnad, då de måste erkänna, att med denna handtering följer en oberäknelig skara brott, laster och sjukdomar m. m.» Jag tror, att landsbygden bör vara tacksam att slippa allt bestyr med ökad polis och fattigvård m. m. som medföljer denna handtering.

Bland de olika ändamål, för hvilka städerna använda bränvinsmedlen, har utskottet äfven medräknat kostnader för renhållning, gatubelysning och vattenledning. Detta är icke riktigt, ty det förbåller sig så, att i städerna uttaxeras icke dessa kostnader på invånarne utan betalas för hvarje särskildt fall af de husegare, som vilja erhålla någon af nämnda förmåner.

På grund af de skäl jag nu anfört har jag icke kunnat biträda utskottets förslag utan fortfar därför att yrka afslag å detsamma.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Det var icke utan stor tvekan jag begärde ordet i denna fråga, ty den är enligt mitt förmenande af en ganska ömtålig beskaffenhet. Den är nemligen med denna fråga på samma sätt som med grundskattefrågan. Den är ett tvistefrå mellan stad och land, och det vore därför i hög grad önskligt, om den snart kunde bringas till en lycklig lösning.

Städerna hafva låtit förstå, att de äro i sin fulla rätt att erhålla den andel af bränvinsförsäljningsmedlen, som enligt nuvarande fördelning tillkommer dem, och säga sig eljest icke kunna vidkännas de dryga kostnader för fattigvård och dylikt, som blifvit en följd af bränvinsförsäljningens förflyttning från landet till städerna. Men om man ser på statistiken, skall man finna, att städerna kunna till fullo betala hela sin fattigvårdskostnad med de bränvinsmedel, som nu ingå till dem, under det att landtkommunernas andel af ifrågavarande medel, äfven om det medräknas de belopp, som ingå till landsting och hushållningssällskap, icke förslår att betäcka ens hälften af landsbygdens fattigvårdskostnad, och dock är den årliga kostnaden för fattigvården på landet endast 33 kronor per hvarje hjon, då motsvarande kostnad för städerna uppgår till 56 kronor. Det vill därför synas mig, som om herrarne icke rättvisligen kunna förebrå oss, att vi gå för bröstgänges tillväga, när vi yrka på, att dessa bränvinsmedel böra mera jämt fördelas mellan stad och land.

Det har här äfven framhållits, att städerna måst skuldsätta sig för att kunna bestrida kostnaderna för polis och dylikt. Ja, det är visserligen sant, men icke kan det väl vara meningen, att bränvinsförsäljningsmedlen skola användas till betalande af städernas skulder. Skulle man slå in på den vägen, så vore det önskligt, om äfven

landsbygden finge någon större del af bränvinsförsäljningsmedlen. Hvad beträffar de utgifter, som enligt stadsrepresentanternas förmenande, skulle ha uppkommit för städerna genom bränvinshandelns förflyttning dit, så kunna städerna ju komma ifrån dessa kostnader genom att helt enkelt förbjuda bränvinsförsäljningen derstädes. Men denna utväg synes man icke vilja använda; det ser snarare ut, som om städerna sökte allt mer och mer draga all bränvinshandeln till sig.

*Angående fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen.*  
(Forts.)

Beträffande de stora kostnaderna för städerna till följd af bränvinsförsäljningen, skall jag be att få anföra några siffror ur statistiska centralbyråns officiella statistik öfver kommunernas fattigvård och finanser för år 1887. Jag har derur gjort ett utdrag för de tre städerna Landskrona, Malmö och Stockholm, och af detta framgår, hvilka stora inkomster nämnda städer hafva. Förutom de stora inkomsterna af bränvinsförsäljningen hafva de äfven ganska betydande inkomster i öfrigt. Vi böra t. ex. icke glömma den stora tillökning dessa jemte flere andra städer erhållit i tolag genom införandet af det nya tullsystemet. Om vi nu se på statistiska centralbyråns berättelse för 1887, så finna vi, att inkomster och utgifter för nyss nämnda trenne städer ställer sig sålunda:

	Landskrona	Malmö	Stockholm
<i>Inkomster:</i>			
Tolagsersättning, utskänknings- och utminuteringsafgifter .....	Kr. 125,778	247,225	1,874,759
<i>Utgifter:</i>			
För fattigvård .....	» 39,437	178,548	1,159,018
» magistrat och rådhusrätt, stadsfullmäktiges och nämnders expeditioner .....	» 29,025	78,280	813,701
» sundhetsnämnden .....	» 13,589	65,306	673,015
» hela poliskårens underhåll .....	» 17,300	74,812	667,368
Summa utgifter	Kr. 99,351	396,996	3,313,102

Således kan Landskrona icke allenast betäcka alla dessa utgifter utan har dessutom i behåll 26,427 kronor, Malmö kan på 17,405 kronor nära betäcka  $\frac{2}{3}$  af utgifterna och Stockholm hälften af dessa utgifter och dessutom hafva 218,208 kronor öfver till andra ändamål.

Jag tror sålunda icke, att städernas representanter rättvisligen kunna påstå, att de hafva större olägenheter än fördelar af bränvinshandeln.

Det kan icke vara i nykterhetens intresse, att så stor del af bränvinsmedlen gå till städerna. Vilja dessa handla i nykterhetens intresse, så böra de slopa de många utskänkningsställen, som nu finnas. Såsom det för närvarande är, synes det mig, att landsbygden har fullt fog att yrka på större bidrag af dessa bränvinsmedel, än det, som nu tillkommer den.

Jag anhåller för min del om bifall till utskottets förslag.

Angående  
fördelning af  
bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Herr Nyström: Då jag till väsentlig del blifvit förekommen af den ärade talare, som först yttrade sig rörande denna punkt, kan jag betydligt förkorta mitt anförande. I likhet med reservanternas, anser jag, att mot det nu ifrågasatta ingripandet i städernas ekonomi kunna välgrundade invändningar framställas.

Jag vill icke följa den siste talaren i hans utflygter på det statistiska området, ty siffror, utan vidare framlagda, äro svåra att uppfatta, svåra att kontrollera och än svårare att rätt använda. Så mycket vill jag endast säga, att, då han talade om städernas utgifter och deras förhållande till ifrågavarande inkomstpost, han icke fattade saken från den rätta synpunkten. Det är uppenbart, att den omständigheten, att städerna hafva stora utgifter, icke kan i och för sig skapa något vare sig rättsligt kraf eller billighetskraf till en större andel af bränvinsförsäljningsmedlen. Men om utgifter vidtagits särskildt med afseende på och i beräkning af bränvinsinkomsten, är förhållandet annorlunda. Det gäller då att tillse, om städerna haft anledning till en sådan beräkning. Om då en uppgörelse egt rum för kort tid sedan och under sådana förhållanden, att man haft skäligen anledning att betrakta denna uppgörelse såsom ett för längre tid bestående aftal, och om man på grund häraf uppgjort budgeter, börjat anläggningar och ådragit sig stora kostnader, då torde man hafva rätt till det påståendet, att ett visst billighetskraf förefinnes för att denna inkomstpost fortfarande skall utgå. Den har emellertid, som nämnt, nu förledt städerna till en hel del utgifter, för hvilkas bestridande de i viss mån skulle vara strandsatta, om den med ens borttoges eller i väsentlig mån förminskades. Det vore alltså obilligt om så skedde. Jag kan därför icke annat än på det lifligaste instämma med den förste talaren deruti, att, är det meningen att nu år efter år rycka på denna siffra, så skulle man derigenom försätta städerna i ett sådant osäkerhetstillstånd i fråga om budgeten, att det då vore bättre att göra upp ett rationellt amorteringssystem. Det finnes för öfrigt en klass af utgifter, som stå i det närmaste samband med sjelfva utskänknigen och hvilka, om man vill göra kalkylen riktig, egentligen borde frånräknas från utskänknigen resultat, innan detta är färdigt att ingå till delning. Bland dessa utgifter, som direkt förorsakas af utskänknigen, äro dock en del, såsom t. ex. kostnaderna för sjukvård och polis, knappast möjliga att till siffran beräkna. Den sista polisbudgeten i Stockholm uppgick till cirka 800,000 kronor, men det är svårt att säga, hur mycket af den skall skrivas på superiets syndaräkning. Att det är en mycket väsentlig del, inser hvar och en. Sådana utgifter äro naturligtvis af den beskaffenhet, att de icke ifrågakommit, derest städerna icke bedrifvit utskänkningsrörelsen. Man har enligt mitt förmenande full rätt att anförä dessa påföljder af utskänknigen såsom skäl, hvarför man icke bör taga bort inkomstkällan och å andra sidan låta påföljderna stå kvar. Om bränvinsmedlen fördelas på ena eller andra sättet, har naturligtvis detta ingen direkt inverkan på superiet eller på det af superiet beroende behöfvet af polis, sjukvård m. m. Borttages alltså en så väsentlig del af stadens inkomst, skulle detta verka endast såsom

ett försvagande af stadens förmåga att så som sig bör sköta dessa nödvändiga och oundgängliga komensationer för superiet.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på frågan om invandringen till Stockholm. Denna invandring är ganska betydlig, och landsorten befriar sig derigenom från ett stort antal fattiga personer, som i stället falla Stockholms kommun till last. Det är en mängd ruinerade existenser, som i hufvudstaden söka och finna tillfälle att gömma sig och föra ett obemärkt lif, och en stor del af dem får fattigvården taga hand om. Staden behöfver därför mer än väl dessa inkomster för att bland annat sköta sin fattigvård, i hvilket hänseende staden i viss mån vikarierar för landsbygdens åligganden. Detta är sålunda en af de poster, som visserligen ej stå i ofvan antydda direkta samband med utskänknigen, men som man bör taga i betraktande i samband med frågan om landsbygdens och städernas afräkning med hvarandra.

Nu kan man naturligtvis säga, att allt detta icke är några rättsskäl, och detta medgifver jag. Jag vill blott framhålla ett visst antal billighets-skäl och bland dem vill jag nu slutligen framhålla denna frågas ställning till nykterhetssaken. Nu är det förhållandet, att ur sjelfva nykterhetsintressets synpunkt hafva städerna i allmänhet och särskildt deras utskänkningsbolag på det sätt omhänderhaft denna näring, att — så vidt sådant öfver hufvud taget kan förekomma med afseende å bolag, hvilkas uppgift är att sälja bränvin — de icke ockrat på superiet, utan tvärt om i väsentlig mån motarbetat detsamma. Den redogörelse för sin verksamhet, som Stockholms utskänkningsbolag nyligen utgifvit, innehåller några punkter — icke många eller långa — som äro af ganska stort intresse och som böra beaktas för att få en riktig föreställning om utskänkningsfrågans ställning till nykterhetssaken. Deri säges bland annat, att 20 af bolagets utskänkningsrättigheter fått under året ligga obegagnade, och framför allt vill jag fästa uppmärksamheten på den vigtiga, talande och i saken afgörande upplysningen, att under bolagets verksamhetstid har medelförbrukningen af bränvin nedgått från 26 liter till 14 liter per individ eller till nära nog blott hälften mot förut. På sådant sätt har bolaget skött denna utskänkning. Jag vill nu icke säga, att bolaget ensamt åstadkommit detta resultat, ty nykterhetsrörelsen har nog naturligtvis spelat hufvudrolen i detta fall; men det är ju nog, att Stockholms utskänkningsbolag härvid, långt ifrån att uppträda emot nykterhetssträfvandet, tvärt om lemnat det sitt understöd genom kloka ordningsföreskrifter, förständig prissättning på bränvinet och utmärkta anordningar med afseende på mathållningen och dylikt å utskänknings-ställena. Det förenade resultatet är emellertid, såsom sagdt, att medelförbrukningen nu är 14 liter i stället för 26 liter förut, och detta är en vacker och betecknande siffra. Då ett sådant resultat vunnits, har man skyldighet att hålla bolaget räkning därför. Ett liknande resultat visar också alkoholsjukdomarnes antal, som under ifrågavarande tid minskats från 5 till 1,75 per 1,000 invånare. Vidare är att märka, att bolaget, i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut och för vinande af det dermed åsyftade målet, vidtagit anstalter för att införa ett svagare bränvin än förut, och detta med mycken framgång. Såsom ett slags generelt mått på bolagets verksamhet vill jag slutligen nämna, att af de 193 gamla krogarne endast återstå 66. Man kan sålunda

*Angående  
fordelning af  
bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)*

Angående fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen. (Forts.) säga, att nykterhetsintressets omdöme bör utfalla i viss mån gynnsamt för sakernas nuvarande skick, då man, såsom visadt är, finner, att bolaget, långt ifrån att ockra på superiet, har, i likhet med alla vältänkande personer, betraktat det som ett samhällsöndt och gjort allt sitt till för att stäfja och hålla detsamma tillbaka. Under sådana förhållanden, synes det mig, som om ett nytt billighetsskäl kommit till de förutvarande att icke försvåra städernas ställning i detta hänseende, då detta onda i alla fall så som nu är hålles inom vissa gränser, och man ser, huru superiet motarbetas just från det håll, der man eljest skulle frestas att för vinnande af egen fördel drifva förbrukningen i höjden. Men då så icke sker, utan nykterhetsintresset tillgodoses, ligger häri ett ytterligare billighetsskäl för att låta det vara såsom det nu är, hvilket skäl jag tillåtit mig framhålla för kammaren, i syfte att kammarens beslut skall blifva ett förkastande af utskottets förslag.

Herr *Cederschiöld* instämde häruti.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman, mine herrar! Hvad angår den ekonomiska sidan af denna fråga, har man bestridt mitt i motionen gjorda påstående, att nuvarande bestämmelserna i 22 § af förordningen, angående vilkoren för försäljningen af bränvin tillförsäkra våra städer ett monopol, som lika mycket skadar landsbygden, som det skyddar städernas ekonomiska intressen; och man har sagt, att städerna hade så ofantligt många svårigheter, som stode tillsammans härmed, att det rent af syntes, som om städerna hade förlust i stället för vinst på denna rörelse. Särskildt har herr E. V. Carlsson i sin reservation talat om städerna, som »nödgas» hafva bränvinsförsäljning inom sitt område. Det ser här af ut, som om städerna vore *tvungade* till att hafva denna rörelse, men det är uppenbart, att städerna i samråd med Konungens befallningshafvande hafva full frihet att afsäga sig detta, likaväl som landsbygdskommunerna. Då städerna emellertid icke göra detta, så måste denna rörelse medföra en vinst, som icke är obetydlig. Detta visar också statistiken, och det är alltså ett faktum, som icke kan bestridas. Det är nog ett faktum, att i följd af denna rörelse, utgifterna för fattigvården ökats och polisstyrkan blifvit större, samt antalet af brott och laster blifvit många gånger större, hvarom reservanten sjelf har sagt, att detta senare icke kan beräknas i penningar, och följaktligen låter det sig icke göra att, såsom den siste talaren ville, från städernas inkomst af bränvinsförsäljningen draga dessa utgifter.

Man åberopar sig vidare på städernas skuldsättning och säger, att bränvinsförsäljningsmedlen bland annat äro afsedda till amortering af dessa skulder. Ja, må vara; men säkert är, att detta icke kan utgöra någon rättsgrund för att yrka afslag på utskottets förslag, för så vidt man icke hyllar socialistiska åsichter om egendomens gemensamhet. Jag tror sålunda, att detta är ett af de svagaste argumenten; ty om landsbygdskommunerna äro aldrig så skuldsatta till banker och andra låneanstalter, kunna vi icke åberopa detta såsom ett motiv för att flytta inkomsten af bränvinsförsäljningen till landsbygden. Nej, vill man söka de skäl, som gälla något i denna



sak, så må man göra reda för sig, *hvarifrån* dessa medel komma. De komma från dem, som konsumera. Trou icke, att det är städerna med sitt ringa invånareantal, något öfver 800,000, som konsumera all den sprit, som förbrukas i vårt land! Om denna vara också icke konsumeras proportionsvis mot folkmängden, så kan man dock taga för alldeles gifvet, att med hänsyn till den stora folkmängd, som finnes på landsbygden mot i städerna, landsbygden besitter en ojemförligt större konsumtionsförmåga än städerna. Då landsbygden sålunda konsumerar största delen af bränvinet, och då följderna, äfven på landsbygden, af denna konsumtion varda enabanda, som i städerna, fattigdom, sjukdom och brott, följer också deraf, att från landsbygden, som härigenom får vidkännas förhöjda utgifter i fattigvård m. m., strömma dessa penningar in till städerna, och det finnes icke heller för städerna någon bättre kanal än denna, för att taga penningarne ur folkets fickor. Detta är i min tanke ett talande skäl för, att en rättelse bör ega rum i afseende å fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen. Här är alls icke fråga om att »beröfva», ty då kunde man lika väl säga, att städerna »beröfvat» landsbygden dessa penningar, och då vore det icke för mycket att landsbygden finge igen litet.

Den siste talaren har, liksom reservanten, sagt, att det vore »för *tidigt*» att ändra den nu gällande bestämmelsen om försäljningsmedlens fördelning, och att man borde dröja dermed, tills man finge någon statistik, hvarefter man kunde bedöma frågan. Men hur mycken statistik vill man då hafva för att taga hänsyn dertill? Vilja herrarne hafva ännu mera bevis för, att I försvaren en orättvisa, innan I viljen afstå den?

En talare, för hvars stora kunskaper och skicklighet jag i öfrigt böjer mig, sade under debatten i representationsfrågan, att *landsorts-representanterne* egentligen ville »både afskrifva sina egna skattebördor och städernas inkomster,» eller att de ville med andra ord hafva alla fördelar. Jag tror, att det tvärt om är *städernas representanter*, som i allt vilja skydda sina privilegier, och, säge hvad man vill, är det icke för mycket att landsbygden erhåller en liten del af dessa medel, som hufvudsakligen komma från landsbygden.

Man har också anfört, att nykterhetens, sedlighetens och moralens intressen talade för att nu afslä utskottets hemställan; och man har mötts med det påståendet, att, om afgifterna för bränvinsförsäljningen delvis öfverflyttades till landsbygdskommunerna, skulle dessa få en mängd nya intressen att skydda. Äfven reservanten har haft denna åsigt; men ehuru han så mycket ordar om städernas stora utgifter i detta afseende, kan han ändå påstå och flera med honom, att utskottets förslag att förflytta en del af inkomsterna på rörelsen från de enskilda stadskommunerna och landstingen till statskontoret, som sedermera fördelar dem på landets alla öfriga kommuner, skulle utgöra ett så viktigt intresse att bevaka för landsbygdens representanter, som måhända äro starkast representerade i Riksdagen, att dessa skulle motsätta sig hvarje viktig reform i nykterhetens intresse. Nej, så är ingalunda fallet. Jag tror nemligen, att de *utgifter*, som följa förbrukningen af denna vara, äro fullt motvägande, hvilket också reservanten påvisat i sin reservation och hvarigenom han i icke ringa

Angående  
fördelning af  
bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

*Angående fördelning af bränvins-försäljnings-medlen.* (Forts.)

mån vederlagt sig sjelf. Ser man saken ur nykterhetsintressets synpunkt, är det icke såsom reservanten och en annan talare på norrlandsbänken framhållit, eller att, om detta förslag vinner riksdagens bifall, blefve städerna nödsakade att »sänka» priset på bränvin för att derigenom öka konsumtionen, utan snarare tvärt om så, att, då städernas inkomster af denna rörelse proportionsvis minskas, *men förbrukningen i alla fall blir ungefär densamma* som förut, måste städerna höja bränvinspriset. De kunna lika gerna höja priset på denna vara som sänka det; ty visst är, att den är så begärlig för en del menniskor, att de icke skulle draga sig för att, så länge de hafva några inkomster, skaffa sig den. Jag tror dock, att det sättet, att fördyra varan, vore att mer och mer uppskörta de fattige och arbetarne, som förbruka den. Om det är fråga om, hvad som åstadkommits i nykterhetsvänligt intresse, får jag säga, att den erfarenhet man gjort på landsbygden är, att inkomsternas fördelning bland alla landsbygdens kommuner haft den åsyftade verkan, att landsbygden och landsbygdens kommuner upphört med denna varas försäljning, medan åter rörelsen enligt beräkning, så godt som helt och hållet förflyttats till städerna. Men *hvarför* städerna vilja behålla den, det är för *inkomsterna*. Om man nu *minskade* dessa inkomster, vore det ju möjligt, att en eller annan stad skulle *nedlägga* denna rörelse, och det tror jag icke skulle skada, utan tvärt om verka i nykterhetens intresse, emedan det är ett konstateradt faktum, att det icke skulle finnas så många drinkare, *om det icke finnes så goda tillfällen att få bränvin*. På dessa grunder, och då jag icke kan finna några vägande skäl blifvit anförda af dem, som här yrkat afslag på utskottets hemställan, yrkar jag bifall dertill.

Herr Styffe: Då jag deltagit i utskottets öfverläggningar i denna fråga och inlagt min reservation mot dess beslut, ber jag att jemväl få yttra några ord. Utskottet börjar sitt utlåtande med att uttala den åsigten, att all bränvinsskatt borde vara en skatt till staten, och i följd deraf äfven försäljningsafgiften ingå till staten, men att, då det ansetts lämpligt, att denna afgift skall gå till kommunerna, bör den ock fördelas emellan dem, med hänsyn till deras olika behof, och efter folkmängden. Efter dessa grunder skulle dock de kommuner, der bränvin säljes, komma att betala skatt till de kommuner, der bränvin hvarken säljes eller förtäres, och sådant kan väl icke anses rimligt. Utskottet har för sitt nu framställda förslag icke åberopat annan rättsgrund än landtkommunernas större behof än städerna, och sagt, att de kommunala utgifterna hufvudsakligen afse fattigvård, folkskola och kyrkliga ändamål. Detta är fullkomligt sant i afseende på landtkommunerna, men icke i fråga om städerna. För städerna uppgå nemligen sammanlagda utgifterna för andra ändamål till vida högre belopp. Utskottet uppgifver mycket riktigt, att, under det utgifterna för fattigvård, folkskola och kyrkliga ändamål år 1887 för landtkommunerna stego till något öfver 21 millioner kronor, uppgingo motsvarande utgifter för städerna knappast till 9 millioner kronor; men utskottet kunde hafva tillagt, att då landtkommunernas *samtliga* utgifter nämnda år stego till något öfver 24

millioner kronor, uppgingo stadskommunernas *samtliga* utgifter till omkring 35<sup>1</sup>/<sub>2</sub> millioner, således ungefär 50 procent mer än landtkommunernas. Det har redan förut här blifvit påpekadt, att städerna, i synnerhet under de sista åren måst betänkligt skuldsätta sig, och att, medan landtkommunernas skulder äro föga öfver 15 millioner kronor, uppgå stadskommunernas till omkring 126 millioner. Med anledning af dessa uppgifter antydde nyss en talare, att städerna väl icke kunde begära, att de skulle få dessa bränvinsmedel för att dermed betala de skulder, som äro intecknade i deras egendom. Detta visar, att han fullständigt missuppfattat en föregående talare. Här är icke fråga om några *enskilda* skulder, utan om kommunala skulder.

Angående  
fördelning af  
bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Dessa siffror visa, att behofven för städerna äro minst lika stora som för landtkommunerna, i synnerhet om man tager hänsyn till, att folkmängden i städerna är knappast en femtedel af landsbygdens befolkning. Så vidt jag förstår, kan det endast finnas en billighetsgrund för att landtkommunerna skola få någon del af städernas inkomst af bränvinshandeln, och denna har icke återropats af utskottet men deremot blifvit vidrörd af herr Halvar Eriksson. Denna billighetsgrund är, att enär landtbefolkningen köper bränvin från städernas minuthandelsmagasin, dessa der får betala mer för varan än om ingen försäljningsavgift finnes och bränvinshandeln vore alldeles fri. För att kunna afgöra huruvida landsbygden bör erhålla någon viss andel af bränvinsmedlen, borde därför först utredas, huru mycket bränvin landtbefolkningen verkligen köper från städernas bränvinsmagasin. En sådan utredning finnes icke, så vidt jag vet. Af chefens för bränvinskontrollbyrån senaste berättelse framgår emellertid, att alla städernas bränvinsbolag under försäljningsåret 1887—1888 *in alles* sålde något öfver 18 millioner liter. Huru stor del deraf blifvit försäld vid minuthandel, och genom utskänkning uppgifves der icke, och proportionen dem emellan kan naturligtvis vara mycket olika i särskilda städer; men om man finge antaga, att förhållandet emellan de vid minuthandel och utskänkning i rikets samtliga städer sålda bränvinsmängder vore ungefär detsamma, som i Stockholm, och att äfven vinsten vid minuthandeln med bränvin der i medeltal vore densamma som i Stockholm, eller omkring 20 öre per liter — och den är sannolikt något mindre, enär bränvinsprisen i Stockholm äro högre — så skulle man, med ledning jemväl i öfrigt af de i kontrollbyråns nämnda berättelse meddelade uppgifter finna, att städernas *hela* vinst på allt vid deras *minuthandel* sagda år sålda bränvin icke kan uppgå till mer än 2,400,000 kronor. Det vill således synas, som vore städernas *hela* vinst på minuthandeln med bränvin något mindre, än hvad landsbygden redan nu erhåller af städernas bränvinsmedel. Under försäljningsåret 1887—1888 erhöi nemligen landsbygden, då landstingens och hushållningssällskapens andelar medräknas, *öfver* 2,600,000 kronor, och sedan man frånräknat hvad som inflöt från bränvinshandeln på landet, eller omkring 200,000 kronor, återstå dock öfver 2,400,000 kronor som landsbygden erhållit ensamt från städerna.

Angående  
fördelning af  
brännvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

På vinsten å det bränvin, som säljes å utskänkningsställena och sålunda förtäres inom städernas egna gränser, kunna väl landtkommunerna icke med skäl göra anspråk. Jag skall emellertid lemna några uppgifter, huru det skulle ställa sig i Stockholm, i fall landsbygden skulle erhålla vinsten på det bränvin, som der utskänkes till personer från landsbygden. Nu känner man visserligen icke, huru stor denna brännvinsmängd är; men det finnes dock en statistik, hvars uppgifter i detta hänseende äro i viss mån upplysande, och det är den öfver antalet i Stockholm för fylleri anhållne landtbor. Detta antal har under åren 1888 och 1889 i medeltal varit 16 procent, eller omkring  $\frac{1}{6}$  af hela antalet för fylleri här bötfälde personer. Om nu detta, i brist på annan beräkningsgrund, antages till mått på förhållandet emellan de å utskänkningsställena i Stockholm till landtmän och stockholmare sålda brännvinsmängder, så skulle hela vinsten på den till landtmän utskänkta mängden under försäljningsåret 1888—1889 varit omkring 160,000 kronor.

Från *minuthandelsmagasinerna* i Stockholm säljes en mycket ringa del till landsorten, och den uppgifves med säkerhet icke uppgå till  $\frac{1}{10}$  af hela den der försålda brännvinskvantiteten. Om den likväl antages till  $\frac{1}{10}$ , och vinsten per liter, såsom förut, antages vara 20 öre, skulle hela vinsten på den af stockholmsbolaget till landsorten i *minut* försålda brännvinsmängden förra året icke uppgått till mer än omkring 36,000 kronor. Men Stockholm har nu af sin vinst på brännvinshandeln förra året lemnat ifrån sig till landsbygden nära 300,000 kronor, och det finnes därför icke det ringaste billighetsskäl för landsbygdens anspråk, att från Stockholm erhålla mer, än den redan nu erhåller.

Utskottet har äfven anfört det skälet, att om man toge från städerna en större del af deras vinst på brännvinsförsäljningen, skulle sådant bidraga till att inskränka brännvinsförbrukningen. Detta är dock, enligt min åsigt, mer än tvifvelaktigt. Anser man sig kunna misstänka att städerna, för höjande af sin handelsvinst, skulle öka omsättningskvantiteten af bränvin, kunde man med ännu större skäl misstänka, att, om städerna beröfvas ännu mer af sin handelsvinst på brännvinet, de af behofvet nödgas att söka få sin andel i vinsten åtminstone lika stor som nu genom att nedsätta prisen och öka omsättningen. En prisnedsättning skulle helt säkert förorsaka en större omsättning än nu, då prisen äro så höga, och en ökad omsättning vore naturligtvis en stor olycka. Jag befarar dock icke, att städerna skulle vidtaga en sådan åtgärd, och gör det så mycket mindre, som städerna hitills i allmänhet på ett mycket tillfredsställande sätt fullgjort hvad man i detta hänseende af dem haft rätt att vänta.

Af den berättelse, som finansdepartementets kontrollbyrå senast utgifvit, finner man, att brännvinsförbrukningen i vårt land under sista årtiondet högst betydligt aftagit, så att, då under åren 1875 och 1876 årligen konsumerades i medeltal öfver 12 liter per person, så uppgick konsumtionen per person år 1888 icke fullt till 7 liter. Och byrån gifver på sidan 15 i berättelsen stadskommunerna och deras brännvinsbolag det vitsordet, »att de icke missbrukat de stora och grannliga rättigheter, hvilka lagstiftaren åt dem inrymt».

På grund af denna erfarenhet tror jag, att det både i billighetens och sedlighetens intresse är mest önskvärdt, att vi fortgå på den väg, på hvilken vi slagit in, och åtminstone icke förr göra någon rubbning utaf den nuvarande anordningen, än andra och bättre skäl därför föreligga, än de nu befintliga, helst den nuvarande fördelningen af bränvinsmedlen bestämdes för endast några få år sedan; och på nu anförda skäl anhåller jag få yrka afslag å såväl motionerna i ämnet som utskottets förslag.

*Angående fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen.*  
(Forts.)

Herr Nilsson i Lidköping: Då tiden är så långt framskriden, vill jag icke förlänga diskussionen, utan skall inskränka mig till att yrka afslag å utskottets betänkande, hufvudsakligen på de skäl, som afgifvits i herr Carlssons reservation och i det anförande, som den förste talaren, herr Ryding, hade. Jag vill tillägga blott ett ytterligare skäl.

Det är en glädjande företeelse, tack vare i främsta rummet nykterhetssträfvandena i vårt land, att under senare år bränvinsomsättningen, åtminstone enligt hvad jag sett på min ort, i väsentlig mån nedgått. I samma mån har följaktligen äfven inkomsten utaf bränvinsförsäljningen nedgått. Deraf följer också, att landsbygden icke längre har samma skäl som förr att afundas städerna den inkomst, som bränvinsförsäljningen bringar dem, och som för öfrigt i icke ringa mån minskas genom utgifter för just sådana ändamål som stå i samband med denna försäljnings utöfvande på ett sätt hvarigenom sedlighetens och ordningens kraf i möjligaste måtto tillgodoses. Jag anhåller om afslag på utskottets betänkande.

I detta yttrande instämde herr *Lundberg*.

Herr Göransson: Herr talman! Jag fäster mig mindre vid den ekonomiska sidan af saken än vid frågans moraliska och sedliga innebörd, och därför hade jag helst sett, att dessa bränvinsmedel hade ingått till statsverket, då hade man blifvit af med dessa inkomster i kommunerna och ty åtföljande vinstbegär i eget intresse, på samma gång som man kommit ifrån detta tvisteämne emellan städerna och landsbygden. Ty man må säga hvad man vill om kronans befattning med bränvinsförsäljningsmedlen, så synes det mig likväl alldeles klart, att den utvägen vore bättre och mera i nykterhetens intresse, än det sätt hvarpå saken nu är ordnad. Härom skall jag emellertid icke vidare uttala mig nu, då här icke föreligger ett sådant förslag, och det således icke kan göras något yrkande i den riktningen. Emellertid kan jag för min del icke anse det lyckligt, att vare sig städerna eller landtkommunerna sträffa efter att få stora inkomster af bränvinsförsäljningen, enär jag icke kan finna annat, än att detta hufvudsakligen är ett ockrande på lasten. Och jag är rädd för, att landtkommunerna skola få så stora andelar utaf dessa bränvinsmedel, att de skola få samma lifliga intresse för att bibehålla dem, som det, som nu besjalar städerna och deras representanter. Jag fruktar dock icke, att det skulle ligga någon fara i det afseendet i det förslag, som nu föreligger. Men jag säger upp-

Angående rättigt, att jag icke vill vara med om att gå längre i denna del, än fördelning af hvad här utaf utskottet föreslagits.

bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Ifrån städerna har såsom skäl för afslag å betänkandet framhållits städernas stora utgifter och nödvändigheten för städerna att behålla dessa inkomster, alldenstund man beräknat, att dessa inkomster allt framgent skulle inflyta och att, för betalningen af de skulder hvori städerna häfta, dessa medel inberäknats i amorteringsplanen. Det är möjligt, att så är förhållandet, churu jag icke anser det vara någon klok omtanka eller noggrann beräkning från städernas sida att de byggt så stora förhoppningar på bränvinsmedlen, hvilka dock icke lära kunna få betraktas som några ordinarie inkomster, och därför anser jag icke nödigt att Riksdagen befattar sig med någon sådan amorteringsplan som här af en talare framhållits, ty det kunde ju möjligtvis inträffa, att dessa medel komme att minskas på annat sätt, än det, att landtkommunerna ville, att städerna skulle dela med sig af vinsten. Det kan ju t. ex. antagas, och det icke utan skäl, att superiet kommer att minskas, och då minskas äfven städernas inkomster af bränvinsförsäljningen och kunna i så fall hvarken regleras eller bestämmas efter någon amorteringsplan.

Det yttrades af en talare på stockholmsbänken, att superiet på senare åren genom bränvinsbolagens åtgöranden minskats så högst betydligt, att det nedgått ända till hälften mot förut. Det är en glädjande uppgift. Men jag tror icke, att orsaken är den, att bränvinsbolagen vidtagit ett eller annat godt arrangement. Jag vill icke bestrida, att icke detta måhända till någon del varit medverkande. Men hufvudorsaken dertill tror jag har varit densamma i Stockholm som i andra delar af landet, och denna orsak är att söka hos nykterhetsverksamheten.

Det föreliggande förslaget skulle också möjligtvis kunna vara ett steg i den riktningen att städerna och deras representanter komme att något mindre intressera sig för bränvinsförsäljningen, eller att deras intresse af att hålla ett stort antal krogar komme att i någon mån svalna, då de miste en del af försäljningsvinsten.

Jag skall därför för min del vara med om att bifalla utskottets förslag. Men, som jag nämnde, vill jag icke gå huru långt som helst, och jag är rädd för, att landtkommunerna skola få ett allt för stort intresse af ifrågavarande inkomster. Ty sådana inkomster tror jag icke verka i nykterhetens intresse. Och det är därför jag verkligen förundrat mig öfver, att personer, som t. o. m. gälla som nykterhetsvänner, ifrå för att få behålla dessa inkomster med thy åtföljande krogar och deras förderfliga följder inom sina samhällen.

På grund af hvad jag anfört, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr *Andersson* i Hasselbol instämde med herr *Göransson*.

Herr *Nilsson* i Kägglå: Jag skall fatta mig så kort som möjligt, och jag skall se frågan hvarken från nykterhetssynpunkt eller från sedlighetsståndpunkt. Jag vill betrakta frågan från historisk rättsgrund, och då finner jag, att, så långt jag har kunnat gå tillbaka i

tiden, alltid rätten att tillverka och försälja bränvin tillhört jordbruket. Men vid 1855—1856 årens Riksdag blef denna rätt jordbruket fräntagen. Jag vill visst icke klandra, att en inskränkning den gången gjordes i bränvinsförsäljningsrätten. Superiet hotade då att antaga dimensioner, som gjorde, att en inskränkande åtgärd nog var af behöfvat påkallad. Men hvad jag klandrar och aldrig kan gilla är det, att, då man fräntog landsbygden vinsten af bränvinsförsäljningen, så gjorde man den till en slags monopoliserad näring för städerna. Ett sådant monopol är en orättvisa, men det är en sak, som ligger städerna mycket om hjertat. Ty fordra vi bara den ringaste rättvisa i den frågan, så äro stadsrepresentanterna genast färdiga med att säga: »I viljen blott hafva grundskatteafskrifningar och egna fördelar, men I viljen ingenting offra för det allmänna». Jag vill dock till kammaren hemställa, om det är i det allmännas intresse eller om det är rätt, att städerna, som 1855—1856 fingo en så stor fördel som bränvinsförsäljningen, hvaraf de under alla dessa gångna år dragit den största vinst, icke vilja höra talas om, att landsbygden, från hvilken en stor del af vinsten på bränvinsförsäljningen kommer, omsider vederfares så pass mycken rättvisa, att den får den här föreslagna lilla delen med af vinsten.

Man har framhållit städernas stora skuldsättning, och jag vill icke bestrida, att icke uppgifterna derom äro rigtiga. Men huru ofta hafva vi icke fått höra, att ju mera *staten* lånar ju rikare blir den. Håller det påståendet streck, så måtte det väl vara samma förhållande med *städerna*.

Ytterligare har påståtts, att städerna gjort sig högt förtjenta om nykterheten, derigenom att bränvinsbolagen satt bränvinprisen på utskänkningsutställena så högt, att bränvinet gjorts svåråtkomligt. Men den åtgärden för främjandet af nykterheten, att man fördyrar varan, är för mig den mest motbjudande. Jag vet väl, att så har praktiserats, och jag vet, att den fattige får betala sin vara med mera än  $\frac{1}{3}$  högre pris än den rike. Men den saken tyckes mig snarare tala mot städerna än för dem, och den synes mera än något annat vittna om nödvändigheten af att förr eller senare låta alla bränvinsförsäljningsmedel ingå till statskassan. Förr än vi kommit derhän, hafva vi heller icke någon rättvisa att vänta. Men som ett förslag i den riktningen ingalunda nu skulle föranleda någon åtgärd, anhåller jag helt enkelt om bifall till utskottets förslag.

Herr Sandwall: Jag skall icke upptaga kammarens tid. Jag skall endast be att få säga, att jag på de skäl, som blifvit anförda i reservationen, och på de grunder, som blifvit framhållna af landshöfding Ryding äfvensom af doktor Nyström, yrkar afslag å såväl utskottets som motionärernas förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden som derunder förekommit gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Angående  
fördelning af  
bränvins-  
försäljnings-  
medlen.  
(Forts.)

Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår såväl bevillningsutskottets hemställan i 4:de punkten af betänkandet n:o 2, som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Sammanräkningen af rösterna visade 107 ja och 91 nej; och hade alltså utskottets hemställan, så väl som de i ämnet väckta motionerna, af kammaren afslagits.

*Punkterna 5 och 6.*

Biföllos.

#### § 12.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *A. M. Lundberg*, hvilken aflemnade en motiou om ändring i Kongl. Maj:ts proposition om ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna.

Denna motion, som erhöll ordningsnummer 216, begärdes på bordet och bordlades till nästa sammanträde.

#### § 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial,

n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till och utbyte mot decimalbråk;

n:o 31, i anledning af väckt motion om skattelindring för de skatteköpta s. k. halländska kyrkohemmanen;

n:o 32, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af frälseskatteräntor;

n:o 33, i anledning af väckta motioner i fråga om rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning;



n:o 34, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor; och

n:o 35, med förslag till voteringsproposition i anledning af kammarens skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens *sjunde* hufvudtitel.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden som blifvit tvenne gånger bordlagda.

#### § 14.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens, i dagens sammanträde, fattade beslut.

#### § 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

herr <i>O. Melin</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 10 dennes,
» <i>H. Amnéus</i>	» 5 » » » 10 »
» <i>E. Westin</i>	» 3 » » » 13 »
och » <i>P. Nilsson</i> i Råby	» 8 » » » 9 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,9 e. m.

In fidem

*A. E. J. Johansson.*